

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-20 30 00
www.hkr.se

Elevhälsan

-

Uppdrag, samarbete och förväntningar

Åtta pedagogers tankar om elevhälsan och dess uppdrag

Student care

Commission, cooperation and expectations

Eight pedagogues thoughts on student care and its commission

Elin Almvärn

Anna Grandén

Examensarbete:	15 hp
Sektion:	Lärarytbildningen
Program:	Specialpedagogprogrammet
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	VT 2012
Handledare:	Margrethe Brynolf
Examinator:	Ann Elise Persson

Abstract

Vår studie är gjord i syfte att belysa åtta pedagogers syn på den lokala elevhälsan. Vi undersöker också vilka förväntningar pedagogerna har på elevhälsan då de söker stöd för ett elevvårdande, hur samarbetet mellan elevhälsan och pedagogerna ser ut samt hur återkoppling sker mellan dem. Vi har dessutom valt att fokusera på hur pedagogerna beskriver rektorns roll och delaktighet i elevhälsan och hur de ser på rektors betydelse för det elevvårdande arbetet.

Studien ger en överblick över den litteratur som anses vara relevant för att uppnå studiens syfte, bland annat beskrivs rektors ledarskap, de olika yrkesrollerna i elevhälsan samt meningsskapande. Dessutom ges en beskrivning av kommunikation, reflektion, handledning och kollegialt samarbete. Vi lyfter fram några viktiga teorier såsom fenomenologi, komplexitetsteori, KASAM samt det sociokulturella perspektivet. Dessa teorier är relevanta då de hjälper oss att tolka och förstå verkligheten. Med hjälp av åtta intervjuer med pedagoger från olika stadier har vi undersökt deras syn på elevhälsan.

Resultaten pekar på att pedagogerna har en samlad bild av elevhälsans uppdrag men att det finns osäkerhet kring vilka professioner som ingår i elevhälsan. Pedagogerna har relativt god kunskap om vilka arbetsuppgifter de olika professionerna har och deras förväntningar på dem motsvarar de olika arbetsbeskrivningarna. Elevhälsans tillgänglighet är mindre bra vilket påverkar samarbetet mellan elevhälsa och pedagoger där bland annat återkopplingen sköts dåligt. Inte alla nämner rektor som delaktig i elevhälsan och flera av pedagogerna visar missnöje med rektors frånvaro samt de effekter det får på det elevhälsovårdande arbetet.

Nyckelord: Elevhälsa, förväntningar, handledning, kommunikation, professioner, uppdrag

Förord

Vi vill tacka de åtta pedagoger som med sin tid, kunskap och med sitt engagemang ställt upp och blivit intervjuade. Med era erfarenheter har ni bidragit med mycket information kring era respektive elevhälsor och ni har gett oss många nya insikter och lärdomar som varit till gagn för studien. Utan er insats hade denna studie inte varit möjlig att genomföra.

Vi vill också tacka vår handledare Margrethe Brynolf. Med din kunskap och erfarenhet har du bidragit med många betydelsefulla tankar och idéer under skrivprocessen. Du har uppmuntrat oss, bekräftat oss och väglett oss på ett noggrant och inspirerande sätt. Utan din medverkan hade vi inte befunnit oss där vi är idag.

Vi vill avsluta med att tacka våra familjer, kollegor och nära vänner som under denna period bidragit med tid, tankar och kunskaper.

Kristinastad den 22 april 2012

Elin Almvärn och Anna Grandén

Innehåll

1. INLEDNING	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Studiens avgränsningar	8
1.3 Syfte och problemformulering.....	8
1.4 Studiens upplägg.....	9
2. LITTERATURGENOMGÅNG	11
2.1 Begrepp.....	11
2.1.1 Elevhälsa	11
2.1.2Handledning	11
2.2 Edge of chaos - Hur vi kan förstå vardagen	11
2.3 Meningsskapande	12
2.4 Identitet	13
2.5 Vikten av rektors ledarskap	13
2.6 Sammanfattning av Edge of chaos, meningsskapande, identitet och rektors ledarskap.	14
2.7 Elevhälsans uppdrag och de olika yrkeskategorierna i elevhälsan.....	14
2.7.1 Rektor.....	15
2.7.2 Skolsköterska och skolläkare	15
2.7.3 Kurator	15
2.7.4 Skolpsykolog.....	16
2.7.5 Specialpedagog	16
2.7.6 Speciallärare.....	16
2.7.7 Studie- och yrkesvägledare	17
2.8 Pedagogens roll i det elevhälsofrämjande arbetet	17
2.9 Otydliga roller.....	17
2.10 Kommunikation, samtal och reflektion	17
2.11 Reflektion i form av handledning.....	19

2.12 Kollegialt samarbete	20
2.13 Sammanfattning av kommunikation, handledning och kollegialt samarbete.....	20
3. TEORI.....	21
3.1 En fenomenografisk ansats	21
3.2 KASAM.....	21
3.3 Sociokulturellt perspektiv	22
3.4 Komplexitetsteorin	22
4. METOD.....	24
4.1 Metodövervägande	24
4.2 Val av metod.....	24
4.3 Pilotstudie	25
4.4 Undersökningsgrupp.....	26
4.5 Genomförande	26
4.6 Bearbetning.....	28
4.7 Studiens tillförlitlighet.....	29
4.8 Etik.....	30
5. RESULTAT OCH ANALYS.....	31
5.1 Pedagogernas bakgrund.....	31
5.2 Elevhälsans professioner och uppdrag	31
5.2.1 Vem ingår i elevhälsan?.....	31
5.2.2 Elevhälsans uppdrag och pedagogernas förväntningar på den	32
5.2.3 Analys av vilka professioner som ingår i elevhälsan samt elevhälsans uppdrag.....	33
5.3 Tydlighet kring elevhälsans olika professioner och rektors delaktighet	34
5.3.1 Analys av tydlighet kring elevhälsans olika professioner och rektors delaktighet..	37
5.4 Elevhälsans tillgänglighet.....	37
5.4.1 Analys av elevhälsans tillgänglighet.....	38

5.5 Återkoppling	39
5.5.1 Analys av återkoppling	41
5.6Handledning, samtal	41
5.6.1 Analys av handledning och samtal.....	43
6. RESULTATDISKUSSION.....	44
6.1 Elevhälsans uppdrag	44
6.2 Professioner som nämns ingå i elevhälsan	44
6.3 Rektors delaktighet och beskrivning av professionernas uppdrag	45
6.3.1 Rektors delaktighet	45
6.3.2 Beskrivning av professioners uppdrag i elevhälsan.....	46
6.4 Elevhälsans tillgänglighet.....	48
6.5 Återkoppling	49
6.6Handledning och samtal	50
7. SAMMANFATTNING.....	53
7.1 Sammanfattning.....	53
7.2 Tillämpning	55
7.3 Fortsatt forskning.....	55

REFERENSER

Bilaga I-II

1. INLEDNING

”Mer än en miljon elever går varje dag till skolan. Ingen annan arbetsplats i landet engagerar så många människor. De unga människor som vistas i skolan gör det under en mycket formbar period av livet. De 20 000 timmar varje individ vanligen tillbringar i skolan är mycket betydelsefulla – inte minst för hälsan.” (Bremberg, 2004, s. 7)

1.1 Bakgrund

Specialpedagogen har en viktig roll i det elevhälsofrämjande arbetet på skolan och därför är elevhälsan ett viktigt område att studera. För att skapa förståelse av vad elevhälsan är har vi tagit del av skollagen samt av annan litteratur som beskriver elevhälsans uppdrag. Skollagen (Utbildningsdepartementet, 2011, kap 2, § 25) betonar att elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande men också hälsofrämjande och elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Den nya skollagen säger att rektor har ett särskilt ansvar för elever som befaras att inte nå målen och detta arbete ska ske tillsammans med elevhälsan (Utbildningsdepartementet, Skollagen, 2011, kap3, 8§). Elevhälsans personal förväntas stödja den lokala skolan i det elevvårdande arbetet genom insatser som riktas dels mot elever och dels mot lärare. Den särskilda elevvårdspersonalen omfattas av skolläkare, skolsköterska, skolpsykolog, skolkurator samt i många fall även specialpedagog och yrkes- studievägledare (SOU 2000:19). Specialpedagogen har stor betydelse i det elevvårdande arbetet och tillsammans med framförallt skolsköterska, kurator och psykolog är dessa länken mellan pedagogerna och elevhälsans team. Specialpedagogens arbetsbeskrivning omfattar flera områden, vilket Ahlberg (2001) beskriver som att specialpedagogen arbetar med kartläggning, handledning samt utveckling. Denna arbetsbeskrivning finner man också hos Skolverket (2006) samt hos Bosson och Gerthsson-Nilsson (2010). De senare beskriver specialpedagogens uppdrag utifrån fem ben som samarbetar med varandra och där de två andra benen är ledarskap och undervisning. Med denna arbetsbeskrivning i bakgrunden där specialpedagogens uppdrag har flera olika sidor, ska denna studie förhoppningsvis ge svar på hur pedagogerna i den enskilda skolan ser på specialpedagogens och elevhälsans uppdrag. Är elevhälsans uppdrag tydligt och hur ser förväntningarna hos pedagogerna ut då de söker stöd för en elev, grupp eller klass? I tidigare forskning som presenteras i studien finner vi att pedagogers förväntningar ibland krockar med ett av de uppdrag som elevhälsan har, nämligen att vara handledande och rådgivande. Backlunds (2007) avhandling visar att det råder oenighet om hur stödet till pedagogernas ska se ut. Backlund (a.a.) skriver att det kan finnas en risk med att problemet knyts till eleven som individ då pedagogerna önskar direkt stöd i arbetet. Detta kan i sin tur bli styrande för hur problemet definieras och för elevhälsans arbete med situationen. Handledning ser vi som ett viktigt område att utveckla inom skolan så att det elevvårdande arbetet sker utifrån intentionerna i examensförordningen. Backlund (a.a.) betonar också att rektors tydliga ledning är av stor betydelse för det elevvårdande arbetet och att det är svårt för elevhälsan att bli en integrerad del i skolans verksamhet utan tydligt mandat

och stöd från rektor. I Backlunds (a.a.) studie visar resultatet att det finns otydlighet i ledningen, vilket lett till frågor om rektors ansvar. Detta har också undersökts i studien, hur pedagoger upplever rektors roll i det elevvårdande arbetet samt vilket mandat elevhälsan har på respektive skola. Backlund (a.a.) skriver i sitt slutord att området som berör elevhälsans handledande arbete till pedagoger ytterligare bör beforskas. Möjligtvis kan denna studie bidra för ytterligare forskning i denna fråga då den bland annat kommer att ge svar på hur pedagoger ser på denna form av stöd. Vi önskar att den kunskap studien ger ska spridas till pedagoger och skolor så att det viktiga elevhälsoarbetet får en betydande plats i skolverksamheten. Då bemötande och förhållningssätt är viktiga delar inom specialpedagogiken är studien av ämnet elevhälsan, dess roll inom skolan samt relationen mellan pedagoger och elevhälsopersonalen, relevant att studera för att få en bild av hur bland annat samarbetet på olika skolor kan se ut.

Den tidigare forskningen inom området elevhälsa är tämligen begränsad (Backlund, a.a.). Det finns inte mycket aktuell forskning kring elevvårdens organisering, hur de samverkar med pedagogerna och eventuella resultat. Det finns betydligt mer forskning inom området specialpedagogik som kan röra sig om inkludering, exkludering, begåvningshandikapp och så vidare men forskningen berör sällan just elevhälsan i sin helhet. Även internationellt sett är forskningen inom elevhälsoteam, dess organisation och resultat begränsade. (Hylander, 2011)

1.2 Studiens avgränsningar

Studien undersöker hur åtta pedagoger ser på elevhälsans uppdrag, vilka förväntningar skolans pedagoger har på elevhälsan, hur de ser på rektors roll kring detta arbete samt hur samarbetet mellan pedagogen och elevhälsan ser ut. Studiens resultat framkommer ur djupintervjuer. Studiens begränsade urval av respondenter, åtta stycken, kan ge studien mindre tillförlitlighet, men då empirin skulle bli alltför stor att bearbeta med ett större urval respondenter valdes just åtta respondenter. Studien fokuserar enbart på respondenter från kommunala skolor med bakgrunden att denna skolform representerar majoriteten av skolorna i Sverige och därmed ger en mer tillförlitlig bild av verkligheten. Litteraturdelen fokuserar något mer på rektorns roll än på övriga yrkeskategorier inom elevhälsan då rektorns roll är av yttersta vikt i ledandet av elevhälsans arbete i och med skollagens skrivning om rektors särskilda utökade ansvar för elever i svårigheter. Studien görs utifrån ett pedagogperspektiv och varken elevperspektiv, föräldraperspektiv eller intervjuer med någon representant från skolornas elevhälsa görs. Detta är ett medvetet val med tanke på den tidsaspekt som studien måste hållas inom samt studiens begränsade omfattning.

1.3 Syfte och problemformulering

Syftet med studien är att belysa åtta pedagogers syn på den lokala elevhälsan. Studien har undersökt hur pedagogernas förväntningar på elevhälsans arbete upplevs för att öka medvetenheten om hur specialpedagoger och övriga aktörer i elevhälsan, tillsammans med skolans pedagoger, ska kunna arbeta mot det gemensamma uppdraget – god elevhälsa.

Övergripande problemformulering:

- Hur ser elevhälsans uppdrag ut enligt skollagen och hur ser några utvalda pedagoger på elevhälsans uppdrag och arbetssätt?
- Vilka förväntningar har pedagogerna på elevhälsan då de söker stöd för ett elevvårdande?
- Hur ser samarbetet mellan elevhälsan och pedagogerna ut? Hur sker återkoppling mellan dem?
- Hur beskriver pedagogerna rektorns roll och delaktighet i elevhälsan? Hur ser de på rektors betydelse för det elevvårdande arbetet?

1.4 Studiens upplägg

Det inledande kapitlet beskriver i stora drag vad studien handlar om, studiens bakgrund samt syfte och problemformulering. Studien undersöker pedagogers syn och förväntningar på elevhälsan som helhet.

I kapitel två presenteras relevanta begrepp inom ämnesområdet. Litteraturgenomgången fokuserar på faktorer som påverkar elevhälsan och de förväntningar som finns kring deras uppdrag. Elevhälsans olika yrkesroller beskrivs liksom rektors ledaransvar och betydande roll för arbetet. Litteraturgenomgången belyser också vikten av kommunikation, reflektion, handledning och kollegialt samarbete i det förebyggande elevhälsoarbetet.

I det tredje kapitlet presenteras de teorier som använts i studien. Inledningsvis presenteras den fenomenografiska ansatsen, därefter KASAM – teorin, det sociokulturella perspektivet samt komplexitetsteorin som studien har sin utgångspunkt i.

I kapitel fyra presenteras den metod som använts i studien. En närmare presentation av val av undersökningssätt samt urval av respondenter ges. Studiens tillförlitlighet samt sekretess och etiska aspekter synliggörs.

I det femte kapitlet presenteras studiens resultat samt görs en analys av de resultat som framkommit.

I kapitel sex diskuteras resultatet utifrån de teorier och den litteratur studien utgår från och slutligen i kapitel sju ges en avslutande sammanfattning av studiens bakgrund, syfte, teori och metod och dessa kopplas samman med de viktigaste resultaten studien gett. Metoddiskussion finns också i detta kapitel där metoderna som använts i studien kritiskt granskas, dessutom ges en reflektion kring om någon annan metod kanske varit av värde att använda sig av. Som avslutning i detta kapitel presenteras hur resultatet kan vara användbart för yrkesrollen

specialpedagog samt för olika skolors utveckling av elevhälsan. Här ges också exempel på fortsatt forskning inom områden som berör elevhälsa.

2. LITTERATURGENOMGÅNG

Litteraturgenomgången inleds med en beskrivning av relevanta begrepp inom ämnesområdet. Den litteraturgenomgång som därefter följer beskriver vilka faktorer som påverkar elevhälsan, dess arbete och de förväntningar och föreställningar som finns kring deras uppdrag. Elevhälsans olika yrkesroller beskrivs samt rektors betydande roll för arbetet. Värdet av kommunikation, reflektion, handledning och kollegialt samarbete avslutar litteraturgenomgången.

2.1 Begrepp

2.1.1 Elevhälsa

Elevhälsa infördes som övergripande benämning för den verksamhet som tidigare kallades elevvård eller skolhälsovård. Elevhälsans uppgift är att stödja lärandet i skolan och att undanröja hinder för elevers möjligheter att lära och utvecklas. I elevhälsan ingår de yrkesgrupper som innehar särskild kompetens som ska främja det förebyggande och hälsofrämjande arbetet inom de medicinska, psykosociala och specialpedagogiska områdena. Dessa skall vara tillgängliga för alla elever, lärare, arbetslag, skolledning och föräldrar i frågor som rör deras barns skolgång. (SOU 2000:19)

Elever ska, utöver skolläkare och skolsköterska, ha tillgång till psykolog, kurator och personal med specialpedagogisk sakkunskap, enligt den senaste läroplanen, Lgr 11. (Lgr 11)

I denna studie kommer vi att benämna respektive respondents lokala elevhälsa med begreppet elevhälsan och därmed vidare i resultat- och diskussionskapitlet använda begreppet generellt för den verksamhet som beskrivs ovan.

2.1.2 Handledning

Handledning är ett av de begrepp som elevhälsoarbetet fokuserar på. Anledningen är att det är ett av specialpedagogens främsta redskap i arbetet med att finna lösningar för elever i behov av särskilt stöd. Syftet med handledning är att den ska syfta till yrkesmässig växt och utveckling (Persson & Rönnerman, 2005). Vidare beskrivs att handledningens innehåll utgår från lärarnas vardag, deras erfarenheter, intresseområden och frågor. Bladini (2004) beskriver handledning som samtal och rådgivning till kollegor, rektor och föräldrar i avsikt att utveckla verksamheten.

2.2 Edge of chaos - Hur vi kan förstå vardagen

Både elever och personal kan känna sig maktlösa när de inte förstår eller kan bemästra en situation. Många frustreras av att de inte har möjlighet att kunna påverka samt av att situationens oförutsägbarhet är stressande för individen. Att människor upplever kaos behöver dock inte betyda att kaos råder. Det finns ett samband mellan kunskapsnivå, tolkningsförmåga, förståelse och upplevelser av kaos, vilket bland annat kan innebära att små förändringar kan ge mycket stora effekter. (Ahrenfelt, 2008) Som medaktör i elevhälsoteamet kan tanken på the edge of chaos, det vill säga, den zon som finns mellan total kontroll och

kaos där effektiviteten och kreativiteten är som störst, kanske hjälpa individen att förstå vilken komplex värld skolan är (Augustinsson & Brynolf, 2009).

Augustinsson och Brynolf (a.a.) menar att ett fullständigt ordnat och kontrollerat system är ett dött system. På samma sätt är ett system med för lite ordning icke funktionellt. Tillståndet mellan det ordnade och oordnade, "the edge of chaos", är ett tillstånd där lärande, kreativitet och utveckling främjas. När fokus enbart utgår från ordning, kontroll och stabilitet är risken stor att engagemanget från personalen försvinner. Ett visst mått av förändring, oordning och ickek kontroll behövs enligt Augustinsson och Brynolf (a.a.) för att väcka personalens passion och engagemang inför sina arbetsuppgifter samt för möjligheten att utveckla nytt lärande.

Vidare behöver individen enligt Ahrenfelt (2008) ett tydligt ansvarsområde inom vilket hon har frihet att agera och ta eget ansvar. För att klara detta måste hon ha tydliga mål att nå upp till. På detta sätt kan hon lyckas i sina personliga prestationer. Ahrenfelt (a.a.) kallar det att man som ledare på detta vis ger sina medarbetare frihet under ansvar.

2.3 Meningsskapande

Mening skapas i relationer till andra och tillsammans med andra. Människan försöker att skapa mening oavsett vilket sammanhang hon befinner sig i. Lärare konstruerar meningsfullhet utifrån sin verksamhet medan exempelvis rektorer konstruerar en annan meningsfullhet då de befinner sig i en annan kontext. Utifrån den sociala kontext vi befinner oss i skapas meningsfullhet, beroende på vem man är, vilken yrkesroll man har och tillsammans med kollegor där kontexten utspelar sig. Meningsskapande handlar om att konstruera en rimlig förståelse av ett sammanhang, att kunna se hur olika saker hänger ihop och att kunna uppfatta vad som är lämpligt och rimligt för att upprätthålla trovärdigheten inom en social kontext. Detta gäller såväl de som arbetar i elevhälsoteamet som övriga pedagoger inom verksamheten, men även eleverna behöver känna att deras verklighet är meningsfull, vilket är en stark motivationsfaktor. (Augustinsson & Brynolf, 2009)

Relationen mellan personer, kontexten samt hur de inblandade uppfattar och framför sitt tänkande och sin vilja får stor betydelse för framtiden. Om lärare inte tillåts att fundera över exempelvis en ny läroplan eller elevers agerande, skapar detta problem då läraren inte fått möjlighet till meningsskapande. Responsen bör ske direkt och i nära anslutning till det som sker eftersom varje ny situations betydelse skapas i återkopplingen. Ett arbete där meningsskapande hindras leder till oengagerad personal. Vidare menar Augustinsson och Brynolf (a.a.) att vi konstruerar mening genom att stanna upp och reflektera kring tidigare händelser, både egna och andras. När det inte ges tillfälle att stanna upp och reflektera över tidigare händelser eller när människor inte vill delta i att värdera och tolka utan betraktar det som varit som en sanning, blir deras handlingar oengagerade. Detta kan tolkas som att det krävs gemensam tid för elevhälsoteam och lärare att tillsammans få reflektera över det arbete som görs och det som händer.

2.4 Identitet

Personlig identitet handlar om vem han eller hon är i ett specifikt, socialt sammanhang. Vår identitet omdefinieras med jämna mellanrum då vi befinner oss i olika kontexter. I den personliga identiteten ingår de roller som vi tar eller tilldelas i olika sammanhang. Augustinsson och Brynolf (2009) delar upp begreppet roll i tre delar. Den första delen gäller arbetets innehåll där organisationens struktur och den egna yrkestillhörigheten ingår. Här behandlas frågor såsom vad det innebär att ha ett visst yrke och vilka arbetsuppgifter som ingår i detta uppdrag, vad det innebär att vara psykolog, rektor, specialpedagog etcetera. Nästa del rör vilka förväntningar de olika personerna har på varandras roller. Den tredje och sista delen handlar om den egna uppfattningen om yrkesrollen som ses i förhållande till personlig identitet, sammanhang och historia. Ett exempel på det är hur specialpedagogen ser på den egna rollen i förhållande till exempelvis lärarrollen och speciallärarens roll. Dessa tre roller kopplas samtliga till det faktum att alla yrken har sina egna normer, värderingar och innebörder av uppdraget. Utöver detta konstruerar en person sin identitet utifrån de stimuli han eller hon får från omgivningen, oavsett om det är en specialpedagog eller någon annan.

2.5 Vikten av rektors ledarskap

Ahlberg (2001) skriver att den enskilda skolan behöver en fungerande ledningsstruktur och en god samarbetskultur för att skolan ska kunna genomföra sitt uppdrag. Rektor eller skolledare har skyldighet att se till att verksamheten drivs i riktning mot målet och rektor har ett särskilt ansvar för att se till att elever får det stöd de behöver. Till sitt förfogande har rektor elevhälsopersonal som ska bistå honom/ henne i detta arbete. Elevhälsans personal har ett särskilt ansvar för att undanröja hinder för elevernas lärande och utveckling. Ahlberg (a.a.) beskriver att förutsättningarna i skolan att arbeta för att möta alla elevers behov ökar om varje pedagog upplever stöd från skolans ledning samt från kollegorna. Det är avgörande att rektorer, pedagoger och specialpedagoger ser det dagliga arbetet för att stödja elever i svårigheter som ett lagarbete, att det är ett gemensamt ansvar. För att detta ska kunna ske i praktiken krävs möjlighet och tid för kommunikation och samarbete. Rektor behöver skapa *”en mängd olika mötesplatser där människor förväntas kommunicera och samarbeta för att utveckla skolans verksamhet.”* (Ahlberg, a.a., s. 102)

I rektors ledarskap ingår att skapa en god arbetsmiljö med möjligheter för lärande och utveckling. Ellström (1992) menar enligt Maltén (i Maltén, 2000) att en god pedagogisk arbetsmiljö inkluderar ett arbete med:

1. verksamhetens mål där reflektion, formulering och att omprövning av målen sker på regelbunden basis.
2. uppgifternas utformning lockar till utforskning, viljan att lära nytt.
3. organisationens kultur tillåter egna initiativ, egna bakslag när risker tas samt stöd, uppmuntran, dialog och samarbete.
4. integration mellan formellt och informellt lärande: mellan planerad och erfarenhetsbaserad inläring.

Maltén (2000) menar vidare att ledarskapet i en lärande organisation måste kunna balansera autonomi och samverkan. Visioner och andra målsättningar, som är gemensamma för hela organisationen, utvecklas bäst i dialog med ledning och medarbetare. Ledningen bör

tillhandahålla ”utmaningar” som ger medarbetarna möjlighet att genom kreativa insatser finna egna lösningar. Medarbetarna ska således stimuleras till förändring, reflektion och problemlösning i vardagen. Detta förstärker Augustinsson och Brynolf (2009) när de skriver att ledarskapet har till uppgift att hjälpa medarbetare att se det främmande och problematiska som något utmanande och utvecklande, att omvandla en negativ inställning till en positiv inställning. En skolledare ska skapa energi genom att vara smidig och genom att visa intresse för verksamheten. Genom att ledaren för skolverksamheten skapar strukturer för pedagogerna att hantera komplexitet på deras egna villkor utvecklas mening, engagemang och passion för verksamheten. Ahrenfelt (2008) anser att ledarskap bland annat handlar om att skapa och leda integrerande processer mot samma mål. Ahrenfelt (a.a) betonar vikten av att ledare ska kunna skapa och underhålla helheter samt att hålla dessa intakta.

Viggósson (1998) menar enligt Augustinsson och Brynolf (i Augustinsson & Brynolf, 2009) att det finns ett stort intresse hos pedagoger att rektor ska vara mer engagerad i pedagogernas dagliga arbete. Att rektor väljer bort det nära ledarskapet som pedagogerna önskar kan enligt Viggósson tolkas på flera sätt, antingen att de har förtroende för sin personal och att personalen klarar av att ta det ansvar och de beslut som arbetsituationen kräver, men det kan också tolkas som att rektorerna har för stor arbetsbörda och inte hinner med det nära ledarskapet.

2.6 Sammanfattning av Edge of chaos, meningsskapande, identitet och rektors ledarskap

Sammanfattningsvis, kan de ovanstående kapitlen sammanfattas med att, ”the edge of chaos”, tillståndet mellan det ordnade och oordnade där lärande, kreativitet och utveckling gynnas är ett tillstånd som främjar inte enbart elevhälsans arbete, utan skolans verksamhet som helhet och där möjligheten att utveckla nytt lärande tas till vara. Personal kan inte styra över allt som händer i skolan och kontroll och icke kontroll är återkommande i lärares vardag. Detta är något som såväl personal i elevhälsan som personal utanför elevhälsan ofta blir varse på gott och ont. Det är omöjligt att ha kontroll över allt som händer men det är också något som också väcker engagemang och intresse. Engagemang, intresse och reflektion behövs för att skapa mening i vardagen, för såväl elever som pedagoger och meningsfullhet skapas alltid i relation till andra. För att skapa meningsfullhet behövs alltså möten, vilket kan tolkas som att det behövs tid för elevhälsovårdsteam och övrig personal att gemensamt samtala och reflektera över vardagen. I detta arbete är rektorns roll av stor vikt. Rektor är ansvarig för skolans utveckling och för att alla elever i behov av stöd får detta. För att utveckla verksamheten krävs arenor för möten, precis som Augustinsson och Brynolfs (a.a.) tankar kring meningsskapande talar för. Identitet handlar om vem man är i ett specifikt socialt sammanhang.

2.7 Elevhälsans uppdrag och de olika yrkeskategorierna i elevhälsan

För medicinska, psykologiska och psykosociala insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator i elevhälsan. Vidare ska det finnas personal med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoseas. (Utbildningsdepartementet, Skollagen, 2011, kap 2, § 25)

Elevhälsan ska arbeta för att alla elever ska må bra, såväl psykiskt som fysiskt. De ska bland annat medverka till att eleverna har en väl fungerade arbetsmiljö och till att eleverna klarar av skolarbetet. Elevhälsan ska informera och utbilda om bland annat motion, sömn, missbruk samt sex och samlevnad. Elever med stor frånvaro ska följas upp regelbundet och elevhälsan ska kunna erbjuda stöd i form av bland annat samtal till den som behöver. (umo.se)

Nedan kommer en kort beskrivning av de olika aktörerna i elevhälsan att beskrivas. Detta i syfte att ge läsaren en tydlig bild över vilka yrkeskategorier som ingår och vilka uppgifter de har i det elevhälsovårdande arbetet.

2.7.1 Rektor

Enligt Gustavsson (2009) har rektor det yttersta ansvaret för att elever i behov av stöd uppmärksammas och får det stöd som behövs. Rektor ansvarar för att denna process sätts igång så snart det kommit signaler om elevens svårigheter. Lärare är skyldiga att rapportera till rektor så fort dessa misstänker att en elev inte kommer att uppnå målen (Utbildningsdepartementet, Skollagen, 2011, kap 3, § 8) och rektor är skyldig att agera. Skolverket betonar att det krävs en tydlig arbetsprocess och föreslår denna i fem steg;

- Att uppmärksamma
- Att utreda
- Att dokumentera
- Att åtgärda
- Att utvärdera (a.a)

2.7.2 Skolsköterska och skolläkare

Skolsköterska och skolläkare ansvarar för den medicinska och omvårdnadsdelen i elevhälsan. Dessa professioner lyder under såväl skollagen som hälso- och sjukvårdslagen. Skolsköterskan är den person som flest elever stöter på under de regelbundna hälsokontrollerna medan skolläkaren istället agerar konsult i medicinska frågor och undersöker endast de elever som skolsköterskan vill ha hjälp med. (Gustavsson, 2009) Skolsköterskans uppgift är att identifiera, förebygga hälso- och sjukdomsproblem samt att främja hälsa med bland annat vaccinationer, hälsosamtal och hälsokontroller (Hylander, 2011). Skolsköterskan och skolläkaren är de i elevhälsan som har den starkaste sekretessen. Det innebär att de inte kan prata eller diskutera några elevärenden med vare sig rektor eller lärare. (Offentlighets - sekretesslagen, kap 25).

2.7.3 Kurator

Det psykosociala ansvaret ligger i huvudsak på kuratorn. Kuratorn, som oftast är socionom i botten, ansvarar för den psykosociala miljön bland elever på en skola (Gustavsson, 2009). Kuratorn arbetar med stödsamtal, handledning, rådgivning, psykosocial behandling och konsultation (Hylander, 2011). Även kuratorn lyder under sträng sekretess men inte i samma utsträckning som skolläkaren och skolsköterskan, de har möjlighet att rådgöra med rektor och specialpedagog i ett visst ärende. Detta gäller för övrigt också skolpsykologen. I den kommunala skolan kan kuratorn med stöd av generalklausulen i sekretesslagen berätta saker som de anser gynnar eleven i fråga mer än vad denna lider men, om det berättas. Kuratorn har inte tystnadsplikt i samma omfattning som skolläkare och skolsköterska gentemot rektor, som kan begära att få veta vissa saker. (Offentlighets – sekretesslagen kap 10, 27 §)

2.7.4 Skolpsykolog

Gustavsson (2009) beskriver att skolpsykologen ansvarar för en stor del av fortbildning och handledning av skolans personal och finns till hands för personalen för att förstå och tolka vad som sker i grupper. Skolpsykologen ska bedöma elever med misstänkta funktionsnedsättningar med hjälp av tester av olika slag. (Gustavsson, a.a.)

Skolpsykologen innehar också kompetens inom utvecklings-, inlärnings-, och neuropsykologi, psykiska störningar, kriser, konflikter inom grupp- och organisationspsykologi (Hylander, 2011). Skolpsykologens tjänstgöringstid kan variera mycket från skola till skola (Backlund, 2007).

2.7.5 Specialpedagog

Specialpedagogen har fördjupad kunskap när det gäller barn och ungdomars utveckling och lärande. En specialpedagog har breda kunskaper vad gäller vilka pedagogiska metoder som lämpar sig i arbetet med elever i behov av stöd samt vilka olika hjälpmedel man kan använda för att underlätta elevens dagliga arbete i skolan. Många specialpedagoger gör standardiserade pedagogiska bedömningar av elever med särskilda svårigheter och kan även handleda skolans övriga lärare. (Gustavsson, 2009) Specialpedagogen har fördjupade kunskaper om lärande utifrån det beteendevetenskapliga, medicinska och språkvetenskapliga forskningsfälten och har kunskap för att handleda och undervisa lärare. Specialpedagogen är den nyaste aktören inom elevhälsan och har funnits i drygt 20 år. Det är också den grupp som ökat mest och som idag är den största gruppen inom elevhälsan. (Hylander, 2011) Specialpedagogen ska kritiskt och självständigt kunna identifiera, analysera och medverka i förebyggande arbete för att undanröja hinder för lärande. De ska kunna utforma och delta i upprättandet av åtgärdsprogram tillsammans med berörda aktörer samt genomföra uppföljning och utvärdering. De är även den grupp i lärarkåren som tar ett stort ansvar då det gäller att utveckla det pedagogiska arbetet med målet att kunna möta behoven hos alla barn och elever. (SFS, 2007:638)

Specialpedagogen har fram till nu inte haft någon juridisk sekretess annat än i fall som berör psykiska och fysiska/medicinska faktorer. Beroende på var specialpedagogen har sin tjänst lyder denna under olika sekretess, en specialpedagog som har delar av sin tjänst i elevhälsan lyder exempelvis under starkare sekretess än en specialpedagog som enbart arbetar mot elever. En remiss som stärker specialpedagogens sekretess är under bearbetning på utbildningsdepartementet och väntas presenteras under den närmsta framtiden. (Specialpedagogiska skolmyndigheten, 2012, 12 april, personlig kommunikation)

2.7.6 Speciallärare

En speciallärare skall ha sådan kunskap och förmåga att kunna arbeta självständigt med elever i behov av stöd inom språk-, skriv-, läs- och matematikutveckling. Därutöver ska de ha goda kunskaper gällande bedömningsfrågor och betygssättning. De ska också ha god inblick i den forskning som bedrivs inom aktuella specialpedagogiska ämnen. (SFS, 2007:638)

2.7.7 Studie- och yrkesvägledare

Enligt Skollagen (2011, § 25) är det inte nödvändigt att denna kompetens ingår i skolans elevhälsoteam, då elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. På många skolor finns dock en studie- och yrkesvägledare med i elevhälsan och bidrar där med sina kunskaper kring studier- och yrkesval. Enligt den nya Skollagen ska alla elever i samtliga skolformer utom förskolan och förskoleklassen ha möjlighet att möta personal med sådana kvalifikationer att elevens behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoseas. (skolverket.se, 2012-02-16)

2.8 Pedagogens roll i det elevhälsofrämjande arbetet

Gustavsson (2009) menar att elevhälsan inte är en avskild gren i skolans värld utan att den ska finnas överallt, i klassrummet, på skolgården, i matsalen och i mötet med eleverna på tumanhand. Det ska genomsyra det dagliga arbetet med eleverna som hälsofrämjande faktor. Han menar vidare att elevhälsa berör alla i skolan. En skola som verkligen fungerar är en skola som präglas av en helhetssyn på eleverna. Han menar också att elevhälsa handlar mycket om att se och bekräfta den enskilda eleven, vilket enligt författaren är en väsentlig faktor i elevers välbefinnande.

Enligt Backlund (2007) har pedagoger idag ett stort ansvar i det elevvårdande arbetet men vad som ska ingå i det arbetet anges sällan i några riktlinjer. Arbetslagen har en viktig roll i det elevvårdande arbetet men används enligt Backlund (a.a.) i relativt liten utsträckning för diskussioner och reflektioner när det gäller just elevvård. Pedagoger har en relativt stor självständighet vad gäller det vardagliga elevvårdande arbetet men en låg grad av kontroll då ärendet lämnas över i elevhälsans händer.

2.9 Otydliga roller

Gustavsson (2009) menar att det inte räcker att skolans personal är medveten om vilken personal som ingår i elevhälsoteamet utan det måste vara möjligt för alla inom skolan, såväl vuxna som elever, att på ett enkelt sätt komma i kontakt med de olika medlemmarna. Tillgängligheten av personalen i elevhälsan måste vara hög om deras kompetenser ska kunna utnyttjas för att stödja eleverna.

Hylander (2011) beskriver att många pedagoger tyckte att elevhälsans uppdrag är diffust och att pedagogerna inte vet vad de kan förvänta sig av dem. Hon beskriver vidare hur personal inom elevhälsan har en uppfattning om det specifika i uppdraget men att det saknas en gemensam överensstämmelse mellan denna uppfattning och andras förväntningar, vilket ytterligare försvåras av de olika personalgruppernas olika sekretess.

2.10 Kommunikation, samtal och reflektion

Människans viktigaste verktyg för att skapa gemenskap är kommunikation. Våra handlingar och det vi gör, vårt språk och det vi talar om är uttrycks sättet för vår kommunikation menar Ahlberg (2001). Människan befinner sig i ett sammanhang där hon förhåller sig till samt relaterar till andra och i dessa sammanhang formas skolans verksamhet. Det viktiga är, menar

Ahlberg (a.a.), att man kan skapa ”kunskap om skilda kommunikationsprocesser som pågår i skolan och synliggöra variationen i skolors möte *med elever i behov särskilt stöd.*” (Ahlberg, a.a., s. 21) Ahlberg (a.a.) menar vidare att skolans personal utvecklar gemensamma rutiner, föreställningar och handlingsmönster. Dessa, tillsammans med de enskilda individernas förhållningssätt och syn på skolans uppdrag, påverkar i sin tur skolans verksamhet. Vidare skriver hon att ”*De sociala och språkliga sammanhang i vilka människor befinner sig i, skapar den sociala praktiken i skolan*” (Ahlberg, a.a., s. 23). En fungerande kommunikation mellan olika nivåer inom skolverksamheten har stor betydelse för skolans möjligheter att främja elevers lärande. De olika nivåer där samarbetet är av stor vikt är följande enligt Ahlberg (a.a.);

Skolan och kommunen

Skolans ledning och personal

Lärarna och arbetslagen

Lärarna och specialpedagogen

Skolan och föräldrarna

Skolan och eleverna

Värt att notera är att elevhälsan saknas i Ahlbergs (a.a.) uppräkningslista av skolverksamhetsnivåer, vilket författarna till den här uppsatsen har funderat över. Möjligheterna att samarbeta kring elevernas hela skolsituation är viktig och enligt Ahlberg (a.a.) behövs tid och utrymme för information och diskussion mellan de olika nivåerna i skolans verksamhet. Utvärdering i form av samtal och reflektioner kring de erfarenheter man gör påverkar och utvecklar det dagliga arbetet. Detta betonar även Partanen (2007) som talar om att pedagoger behöver arbeta med att reflektera kring sitt förhållningssätt till barn och ungdomar och deras lärande. Partanen (a.a.) menar att då en människa uttrycker sina tankar i ord så finns det stor potential för utveckling och att detta är en viktig pedagogisk princip. Han skriver att ”*Det händer något med vårt tänkande när vi formulerar oss i ord.*” (Partanen, a.a., s. 48). I arbetslaget ges en naturlig mötesplats där pedagoger får tillfälle att utbyta information och samtala om elever. En fungerande kommunikation i arbetslaget är också en förutsättning för att det ska vara möjligt att stödja elever i behov. I skolans värld pågår många samtal menar Partanen (a.a.). I korridoren, i fikarummet, i arbetsrummet och klassrummet samt under konferenser samtalar pedagoger om lärande, om de hinder som finns för lärande, om personalen och eleverna. Samtalen präglas av glädje, tårar och många andra känslouttryck. Samtalet är ”osynligt” och finns bara där helt automatiskt. Det som är av stor vikt enligt Partanen (a.a.) är människans förståelse för hur språket påverkar de samtal som förs. Utan denna förståelse får människan inte en gemensam förståelse och har inte heller gemensamma mål och det måste finnas för att komma framåt i vardagen. Människan kan enligt Augustinsson och Brynolf (2009) inte låta bli att skapa meningsfullhet. I detta sökande av meningsfullhet blir kommunikationen och samtalen mycket viktiga. Genom att samtala, reflektera och återkoppla söker och konstruerar människan en mening. Detta kan alltså ske genom såväl exempelvis arbetslagsträffar som samtal med elevhälsoteamet, formella och informella. Elevhälsans regelbundna återkoppling och stöd genom samtal till pedagoger är av stor betydelse för pedagogerna, då de får ett tillfälle att bli lyssnade på och får dela sina erfarenheter med andra. (a.a) Det bör vara en viktig uppgift för elevhälsans personal att ge stöd och handledning åt den pedagogiska personalen. (SOU 2000:19)

2.11 Reflektion i form av handledning

Specialpedagogen ingår i elevhälsan och bär ansvaret för den pedagogiska delen i elevhälsans arbete genom att bland annat göra pedagogiska bedömningar av elever med särskilda svårigheter. (Gustavsson, 2009) I specialpedagogens uppdrag ingår också att vara handledande åt pedagoger kring elevers lärande och handledning har en viktig roll för att påverka och utveckla det dagliga arbetet. Handledning är ett relationellt lärande enligt Hammarström-Lewenhagen och Ekström (1999) i Persson och Rönnerman red, (2005). Persson och Rönnerman (2005) beskriver att handledning används för att få deltagare att uttrycka sig kring de erfarenheter de gör och kring den kunskap de har. Då deltagarna i handledningen formulerar samt diskuterar sina egna erfarenheter med övriga kollegor på skolan skapas ytterligare ny kunskap och nya sammanhang. Handledning är ett dialogiskt förhållningssätt menar Persson och Rönnerman (a.a.) och *"I dialogen, samspelet och samtalen skapas mening och innebörd."* (Persson & Rönnerman, a.a., s. 9) Handledning utgår från deltagarnas vardag samt de erfarenheter, intressen och frågor som deltagarna har. Ritzén (i Persson & Rönnerman red, a.a.) betonar enligt Persson och Rönnerman (a.a.) betydelsen av pedagogiska samtal så att pedagoger får möjlighet att reflektera över sitt arbete och sitt förhållningssätt. Hon anser att handledaren genom öppna frågor kan hjälpa pedagogen att fundera kring sin yrkesroll utifrån olika infallsvinklar. Genom att ställa frågor, vända och vrida på invanda mönster och arbetssätt i vardagsarbetet ska handledning bidra till vidareutveckling och förståelse för det område man samtalar om. Jacobson Hemgren (i Persson & Rönnerman red, a.a.) skriver att det inom handledningens trygga ramar finns tillfälle att leka med idéer och tankar och att man som pedagog på så sätt kan få tillgång till det som finns inom en, men som man kanske inte är helt medveten om. Däremot visar Hylanders forskning (2011) att flera lärare hellre vill ha konkret hjälp med eleverna snarare än handledning. Pedagogerna i undersökningen menar att när de väl har uppmärksammat exempelvis ett elevhälsoärende, har de gjort vad de kunnat och lämnar därmed över till andra som är mer kunniga inom området.

Hammarström-Lewenhagen (1999) som Jacobson Hemgren hänvisar till i Persson och Rönnerman red (2005) menar enligt Persson och Rönnerman (a.a.) att det är viktigt att tänka högt och låta tankarna höras, ett prövande av tankar i verbal och lite lekfull form. Detta samspel i gruppen hjälper människan att lättare tänka kring sina yrkeserfarenheter. Om man i handledningssituationen kan skapa trygga förutsättningar som gör att deltagarna ger sig hän och leker med tankar och olika perspektiv så kan allt hända menar Jacobson Hemgren (i Persson och Rönnerman, a.a.). Handledningssituationen kan vara en plats där tankar och idéer kan få plockas fram och reflekteras kring utan krav på att de måste genomföras, om de används är pedagogens egna val. Även Boethius och Ögren (2003) talar om att deltagarna vid handledning själva bestämmer om de vill använda sig av idéerna eller inte, det som handledaren erbjuder är sina tankar och idéer i förhoppning om att de ska stimulera den handledde i sitt arbete. Boethius och Ögren (a.a.) visar också på att deltagare i grupphandledning kan uppleva det som betydelsefullt att få dela svårigheter med andra som upplevt samma sak, då kan man som deltagare lära sig av andras erfarenheter kring samma upplevelse och få en bredare referensram. De talar om att gruppsammanhanget är ett unikt tillfälle att få reflektera tillsammans med andra och att de synpunkter som kommer från handledaren eller övriga deltagare i gruppen kan bidra till värdefulla infallsvinklar.

2.12 Kollegialt samarbete

Det finns och kommer alltid att finnas konflikter mellan engagerade fria och självständiga människor. Vi väljer bara i begränsad omfattning själva vilka vi vill och kommer att samarbeta med och få av oss blir skickliga på att samarbeta med alla. Inom en skola har detta mycket stor betydelse då det kollegiala samarbetet sträcker sig längre än till bara den enskildes välbefinnande och trivsel. I detta samarbete finns det flera aktiva aktörer, medarbetare, elever och föräldrar som påverkas på gott och ont. (Juul & Jensen, 2009)

Ahrenfelt (2008) skriver om att se arbetsplatsen som en helhet, där helheten är större än delarna. Delarna, isolerade var för sig besitter inte den styrka som helheten gör. Ahrenfelt menar att: *"Hjärtat kan t.ex. inte fungera avskuret från kroppen och kroppen kan inte fungera utan hjärtat."* (Ahrenfelt, a.a., s 34) Helheten kan inte härledas från delen utan förutsätter en helhet och ett sammanhang. De egenskaper som uppstår i exempelvis grupper är anpassningar och speglingar av den kontext som systemet befinner sig i. Ahrenfelt (a.a.) menar vidare att gruppen som helhet har egenskaper som individer var för sig inte har och att lösningen borde ligga närmre till hands för gruppen än vad den gör för den enskilde individen. Gruppens medlemmar i exempelvis elevhälsan ska inte betrakta sig som experter utan istället ha ett öppet klimat som tillåter spekulering, reflektion, kommunikation, kreativitet och en öppen dialog. Organisationens samtliga delar ska inkluderas i helheten, där elevhälsan är en del och då detta inte fungerar riskerar organisationen att skadas vilket leder till en sämre organisation och ett sämre agerande. I dessa lägen måste problemen identifieras och åtgärdas och ett viktigt verktyg för att nå en kontext är att formulera tydliga och konkreta mål samt att ha en strategi för mål, handlingsplan och agerande på individ-, grupp- och organisationsnivå. De gemensamma målen, styrningen och återkopplingen blir enligt Ahrenfelt (a.a.) den sammanhållande livsnerven i organisationen.

2.13 Sammanfattning av kommunikation, handledning och kollegialt samarbete

För att skolverksamheten ska fungera bra behövs kommunikation mellan de olika aktörerna inom skolan. Detta skapar förutsättningar för att främja elevers lärande på så sätt att pedagogerna samarbetar kring en elevs hela skolsituation. Partanen (2007) menar att då en människa uttrycker sina tankar i ord så skapas stor potential för utveckling, de reflektioner man gör som pedagog kring de erfarenheter man har påverkar och utvecklar det dagliga arbetet. I arbetslaget på skolan har pedagogerna en naturlig mötesplats där samtal kan äga rum kring elever och Ahrenfelt (2008) menar att där i gruppen borde lösningar ligga närmare till hands än vad den gör för den enskilda individen. Vidare menar Ahrenfelt (a.a.) att arbetsplatsen bör ses som en helhet och att i helheten finns styrkan, inte i de isolerade delarna. Persson och Rönnerman (2005) skriver att det skapas mening och innebörd i samtal pedagoger emellan och att handledning kan vara ett sätt att få reflektera över sitt arbete och förhållningssätt. I handledningssituationen utgår handledaren från pedagogernas vardag och erfarenheter, här ges tillfälle att leka med tankar och idéer som man sedan är fri att pröva eller inte pröva. Handledning i grupp kan också, enligt Boethius och Ögren, (2003) vara ett tillfälle att få dela liknande svårigheter med andra och därigenom få lära av andras erfarenheter och få en bredare referensram. Specialpedagogen som ingår i elevhälsan har bland annat uppgiften att handleda pedagoger i deras arbete.

3. TEORI

3.1 En fenomenografisk ansats

Studien utgår från ett flertal teoretiska ansatser. Den första är den fenomenografiska ansatsen som beskriver hur människan upplever något, hur hon förstår sociala fenomen utifrån sitt eget perspektiv och beskriver världen som den upplevs av henne, enligt antagandet att den relevanta verkligheten är vad människor uppfattar att den är (Kvale & Brinkman, 2009). Den fenomenografiska ansatsen utgår från enskilda individer där data vanligtvis är insamlad genom halvstrukturerade intervjuer, det vill säga att intervjuaren endast blir vägledad av intervjuguiden, vilken innehåller ett mindre antal frågor (Fejes & Thornberg, 2009). Beskrivningen av den fenomenografiska ansatsen passar väl in med studiens syfte, där pedagogers upplevelser undersöks.

3.2 KASAM

Studien har också sin utgångspunkt i KASAM-teorin (Antonovsky, 1991, 2005) som innebär att människan har behov av att tillhöra ett sammanhang samt uppleva meningsfullhet i det hon gör och erfar. Viktiga begrepp inom det specialpedagogiska området är förhållningssätt, bemötande och delaktighet, vilket vi anser hör samman med den teori Antonovsky (a.a.) beskriver. Antonovsky visar på följande tre begrepp som utgör grunden för KASAM (känsla av sammanhang), *begriplighet*, *hanterbarhet* och *meningsfullhet*. Med *begriplighet* menas hur människan upplever att det som händer inom henne och i hennes omgivning är begripligt. Kan hon förstå det som händer och sätta in det i ett sammanhang? Vidare visar begreppet *begriplighet* i vilken grad människan kan uppleva inre och yttre stimuli som ”*förnuftsmässigt gripbara, som information som är ordnad, sammanhängande, strukturerad och tydlig snarare än som brus – det vill säga kaotisk, oordnad, slumpmässig, oväntad och oförklarlig*” (Antonovsky, a.a., s. 44). En människa med hög känsla av *begriplighet* kan förklara eller ordna de situationer och de stimuli som möter henne. Begreppet *hanterbarhet* beskriver om människan upplever att det finns resurser och stöd som hon kan använda sig av när något är jobbigt. Det kan vara resurser som till exempel mannen eller hustrun, vännerna, kollegorna, en läkare eller Gud, någon som människan upplever att hon litar på och kan räkna med. Enligt Antonovsky (1991, 2005 i Iwarsson, 2007) kan människan, om hon har en hög känsla av *hanterbarhet*, böttna i en känsla av att hon klarar sig bra även om livet är orättvist. Resonemanget utgår från att olyckliga saker kan ske i livet men att man inte behöver sörja för alltid. *Meningsfullhet* handlar om människans tillgång till det i livet som känns viktigt. Begreppet innebär människans förmåga att hitta en mening med livet samt hur hon agerar i situationer som är svåra och om hon kommer att göra sitt bästa för att ta sig igenom svårigheterna. Antonovsky (1991, 2005, s. 46) skriver följande:

Formellt syftar KASAM-komponenten *meningsfullhet* på i vilken utsträckning man känner att livet har en känslomässig innebörd, att åtminstone en del av de problem och krav som livet ställer en inför är

värda att investera energi i, är värda engagemang och hängivelse, är utmaningar att välkomna snarare än bördor som man mycket hellre vore förutan.

Antonovsky menar att människan behöver känna KASAM i sina känslor, i sina närmaste relationer, i sin huvudsakliga sysselsättning samt kring de existentiella frågorna.

3.3 Sociokulturellt perspektiv

Det sociokulturella perspektivet ser samspelet och interaktionen mellan människor som avgörande för begreppsutveckling samt betonar kommunikationens betydelse för tänkandets utveckling (Ahlberg, 2001). Det finns olika verktyg inom det sociokulturella perspektivet som är av stor vikt för att människan ska kunna förstå och samspele med omvärlden. Det viktigaste verktyget enligt Säljö (2000, 2005) är språket. Han menar att vi konstruerar vårt sätt att se på livet samt agerar i vår omvärld genom språket. Ett annat utmärkande drag för det sociokulturella perspektivet är att människan intresserar sig för hur sociala praktiker tar sig uttryck samt hur dessa formas. Språket och kommunikationen är länken mellan individen och omvärlden/ kollektivet. (Asp-Onsjö, 2008) Ahlberg (2001) skriver om att det talade och skrivna språket är människans mest avancerade verktyg för att skapa insikt, förståelse och gemenskap. Språket och kommunikationens betydelse för tänkandets utveckling har enligt Ahlberg sitt ursprung i Vygotskijs (1978, i Ahlberg, a.a.) teorier om att tänkandet utvecklas i interaktionen med andra människor. Säljö (2000) skriver att kunskap och färdighet kommer från den insikt och det handlingsmönster som ett samhälle historiskt byggt upp och att människan blir delaktig genom interaktionen med andra människor. Den historiska utvecklingen med tidigare generationers erfarenheter och insikter ligger till grund för den nuvarande utvecklingen. Men för att människan ska lära och för att utveckling ska ske måste kommunikation finnas.

3.4 Komplexitetsteorin

Komplexitet är något dynamiskt, mångbottnat och mångfacetterat och behöver inte betyda att något är komplicerat. Varje komplext system, som exempelvis en skola, består av olika individer som utför olika typer av uppgifter. Augustinsson och Brynolf (2009) menar att komplexitet utgår från tre olika delar som är nödvändiga för att förstå komplexitet och människors handlande; roll, relation och kommunikation. Den första delen, rollen, står för vilken uppgift en person har i en organisation, till exempel specialpedagogen. Rollen kan tolkas på olika sätt då den har en formell uppgift som i specialpedagogens fall styrs av Högskoleverkets examensordning, en informell uppgift som andra tolkar den, det vill säga elever, föräldrar, kollegor och skolledning samt hur personen själv tolkar och ser på sin roll. Den andra delen, relationen, handlar om den kontakt som individen har med andra personer och deras roller i organisationen. Augustinsson och Brynolf (a.a.) kopplar även detta till organisationens dokument, strategier och teknologi. Den tredje och sista delen som författarna nämner handlar om kommunikation, såväl verbal som icke verbal. Genom kommunikationen förmedlar vi oss med organisationen och konstruerar och upprätthåller mening.

Komplexiteten är störst i skärningspunkten, mellan det regelbundna och det oregelbundna, som också kallas The Edge of Chaos. I den skärningspunkten är även förutsättningarna för lärande och utveckling som störst. Organisationens förmåga att anpassa sig efter nya okända händelser är som störst vid den här skärningspunkten. När en organisation tillåter både det regelbundna såväl som det oregelbundna uppstår ett hållbart system.

Inom komplexitetsteorin är begreppet paradox central. I skolans värld kan detta ses som att såväl rektor och lärare försöker ha kontroll över allt som händer, vilket inte är möjligt. Kontroll och icke-kontroll finns ständigt närvarande. Augustinsson och Brynolf (a.a.) menar att skolverksamheten måste acceptera ett antal paradoxer istället för att försöka reducera och glömma bort dem. Paradoxerna i det dagliga arbetet är nödvändiga då dessa genom sin kontroll kontra icke kontroll väcker intresse och engagemang i arbetet och utvecklar möjligheterna för lärande och utveckling.

Augustinsson och Brynolf (a.a.) menar att en aspekt från skolans vardag är att denna är både komplex och mångfacetterad, eftersom individerna hela tiden skapar mängder av relationer, samtidigt som det hela tiden händer saker som inte går att förutse och kontrollera, varje dag. På grund av detta går det inte att styra en skola med strikta och på förhand definierade regler och rutiner, detta skulle enligt författarna leda till att skolans utveckling hämmades. Varje dag tillkommer ny information till lärare, information som ska omtolkas och införlivas med skolans mål. Om personalen skulle ägna sig åt logik och kontroll, skulle den nytillkomna informationen inte kunna leda till utveckling av skolan. Genom att skapa strukturer där personalen tillåts att hantera komplexitet och paradoxer på deras egna villkor utvecklas mening och engagemang för verksamheten. Detta gäller även inom elevvården. De kan varken förutse eller kontrollera det som kommer att hända. Istället handlar det om att förhålla sig till och kunna hantera det som händer.

En annan aspekt i komplexitetsteorin handlar om det som kallas throwness. Throwness innebär att man hela tiden kastas in i olika situationer som vi varken kan förutse eller kontrollera, men där vi måste agera. Ett exempel på detta är att en vuxen person inte kan låta bli att handla när de ser en elev som far illa, vilket är en stor del av elevhälsoarbetet. (a.a.)

4. METOD

4.1 Metodövervägande

Metodvalet i denna studie grundar sig på studiens syfte och frågeställningar. Syftet med studien samt de övergripande frågeställningarna har klyvts i flera mindre frågor i området i intervjuerna. May (2001, s. 148) skriver att ”*Intervjuer ger en god inblick i människors upplevelser, erfarenheter, åsikter, drömmar, attityder och känslor.*” Denna form av undersökningsmetod passar vår studie då det stämmer överens med de teorier vi valt att utgå från där människors känsla av sammanhang och meningsfullhet beskrivs. Utifrån detta ansåg vi att det begynnande arbetet och vår förståelse av kontexten skulle gynnas genom att använda oss av djupintervjuer med åtta personer. Urvalet är baserat på personlig kännedom (Rossman & Rallis, 2003), där respondenterna i huvudsak är kollegor från tidigare arbetsplatser men det förekommer också ett fåtal personer från våra olika umgängeskretsar med lärarexamen och flerårig erfarenhet av läraryrket från olika skolor och stadier. Vi har sökt kunskap och förståelse för en viss social situation (Kvale & Brinkmann, 2009), nämligen hur pedagoger ser på den lokala elevhälsan, deras förväntningar på den samt hur de ser på rektors betydelse för det elevvårdande arbetet. För att nå denna förståelse föll därmed metodvalet på kvalitativ metod med djupintervjuer. Rossman och Rallis (2003) menar att man genom djupintervjuer får en djupare förståelse av ett sammanhang genom att förtydliga en frågeställning och samla insikter och kunskap från respondenter. Dessutom ville vi ha möjligheten att ställa följdfrågor, vilket i en enkätstudie inte hade varit möjligt (Bell, 2007). Att valet därefter föll på att göra intervjuer baserade på personlig kännedom berodde på bekvämlighetsskäl med hänsyn till den tidsram vi har att arbeta inom. En nackdel med personlig kännedom kan vara att den i vissa fall kan leda till att man som intervjuare eller observatör förbiser vissa aspekter av hur exempelvis människor i en organisation beter sig, något som skulle vara uppenbart för någon utan personlig kännedom (a.a.). Vi ansåg dock att fördelarna uppvägs av nackdelarna i detta fall. En studie genomförd genom metoden observation ansåg vi inte skulle ge samma rika material som en intervju då vi inte skulle ha tillräckligt med tid att observera elevhälsans arbete samt deras samspel med olika pedagoger. En observationsundersökning handlar enligt May (2001) om att engagera sig på en social scen, att uppleva den och sedan försöka förstå den och förklara den. Här behöver forskaren mycket tid till att lyssna, iaktta och vara öppen för det som sker för att så småningom komma fram till olika teorier genom reflektion. Deltagande observationer kräver mer tid än vi ansåg oss ha för studien dessutom ansåg vi att det vore svårt att få fram tydliga svar på våra frågeställningar om pedagogers syn och förväntningar på elevhälsan utifrån deltagande observationer.

4.2 Val av metod

Då vi i denna studie utgår från ett empiriskt material snarare än en teori och då vi undersöker lärares förväntningar på elevhälsan, samarbetet mellan elevhälsan och pedagoger samt

pedagogernas syn på rektor delaktighet i det elevvårdande arbetet sökte vi en teoretisk ansats som kunde belysa vår empiri utifrån att respondenternas egna erfarenheter och uppfattningar är centrala. Utifrån detta valde vi att genomföra studien utifrån en fenomenografisk forskningsansats för att kunna studera hur respondenterna upplever ett visst fenomen, i detta fall elevhälsan, hur elevhälsan uppfattas och hur respondenterna tänker och uppfattar sin egen delaktighet kring detta. Stukat (2005) menar att man genom den fenomenografiska forskningsansatsen försöker förstå och beskriva hur en erfarenhet upplevs, hur fenomenet uppfattas och hur respondenterna ser på detta. Vår undersökning utgår från en kvalitativ metod där vi avslutningsvis kategoriserar, analyserar och strukturerar respondenternas svar efter de mönster vi kan se.

Vi har en induktiv ansats vilket innebär att vi undersöker en speciell aspekt av samhällslivet, i vårt fall elevhälsan. Syftet med en kvalitativ intervju är att hitta och identifiera egenskaper hos något, till exempel den intervjuades uppfattning om ett fenomen. För att detta ska uppnås kan man som forskare i förväg inte formulera svarsalternativ för respondenten eller avgöra vad som är det "riktiga" svaret på en fråga som ställs (Patel & Davidsson, 2003), på detta sätt är vår kvalitativa intervju riktad mot ett induktivt arbetssätt.

4.3 Pilotstudie

Inför intervjuerna valde vi att göra var sin pilotstudie med vardera en respondent som inte ingick i det senare urvalet. Patel och Davidsson (a.a.) menar att man vid intervjuer bör göra en pilotstudie för att det ger möjligheten att justera frågornas antal, innehåll och formulering så att intervjun sedan blir så bra som möjligt under själva undersökningen som följer. Pilotstudierna genomfördes för att få reda på hur lång tid intervjun skulle förmodas ta, hur frågeställningarna fungerade i intervjusituationen eller om det fanns underlag för att tolka frågorna på flera sätt. May (2001) menar att de frågor som kan tyckas självklara för forskaren kan vara något helt annat för respondenten och Bell (2007) menar att detta noggranna förarbete kan spara flera dagars arbete under analysfasen. Inför pilotstudierna förberedde vi oss noga genom att vi försökte lära in de flesta frågorna utantill så att vi kunde fokusera på att följa respondentens tankegångar under intervjun (Trost, 2010). Vårt syfte med studien presenterades inledningsvis och därefter informerades vi om sekretess och anonymitet.

Under pilotstudierna märkte vi att några av frågorna kunde förtydligas för att göra det lättare för respondenterna att förstå dem och att några frågor kunde läggas till för att studiens syfte skulle uppfyllas bättre. Vi märkte också att det blev fortsatt prat efter att intervjun avslutats och bandspelaren stängts av. Trost (a.a.) menar att man bör tänka på att den datainsamling som intervjun utgör, inte alltid är avslutad då intervjun formellt avslutas, utan att en ny intervju kan starta då bandspelaren stängts av och här kan ytterligare information framträda. Inför de kommande intervjuerna var vi således beredda på detta och i de fall vi märkte att de efterkommande kommentarerna kunde tillföra studien något, antecknades dessa i det transkriberade materialet för att därefter bearbetas i resultat- och analysdelen. Vi såg också över vår intervjuguide och lade till det vi ansåg saknades inför intervjuerna.

Respondenterna till pilotstudien valdes utifrån personlig kännedom där båda respondenterna tillhör våra olika umgängeskretsar med lärarexamen samt mångårig erfarenhet från läraryrket och från olika stadier. Samtalen spelades in, allt för att dessa intervjusituationer skulle likna de kommande intervjuerna så väl som möjligt. En annan anledning till att vi valde att göra en pilotstudie var att vi ville lyssna på oss själva och vårt sätt att bemöta respondenten. Vid en intervju behöver man som intervjuare till exempel tänka på hur man svarar och visar respons på de svar respondenten ger. Enligt Trost (a.a.) ska intervjuaren till exempel inte sammanfatta det respondenten säger under en pågående intervju, man ska heller inte vara för snabb med att säga att man förstår vad respondenten menar utan fråga vidare och visa intresse för att man verkligen vill förstå. Trost (a.a.) menar att om jag som intervjuare tror mig förstå innan jag verkligen gör det så missar jag mycket viktig information och kanske till och med missuppfattar det respondenten menar. Vår pilotstudie gav oss möjligheten att lyssna till vårt eget sätt att uttrycka oss kring de svar respondenten gav och vi kunde ytterligare förbereda oss för att bättre förhålla oss professionellt när det väl var dags för de åtta kommande intervjuerna.

4.4 Undersökningsgrupp

Studiens respondenter är valda utifrån personlig kännedom (Rossman & Rallis, 2003). De kriterier vi sökte hos de deltagande i studien var att samtliga skulle vara verksamma pedagoger inom den kommunala skolans årskurs ett till årskurs nio. I urvalet sökte vi en heterogenitet inom en viss ram, där variationen inte skulle vara så pass stor att någon avvek extremt mycket eller var mycket avvikande, detta i enlighet med vad Trost (2010) rekommenderar. Ingen skulle vara verksam som speciallärare, specialpedagog, rektor eller ha tjänstgöring i den lokala skolans elevhälsa. Kön, antal verksamma år som pedagog, storlek på skola, vilket stadium eller vilka ämnen respondenten undervisade i var i urvalet inte relevant då syftet inte var att göra någon jämförande studie mellan ovan nämnda exempel. Vi valde också i denna studie att inte blanda in några friskolor i urvalet, då vi ansåg att detta skulle ge en annan inriktning på studien än vad vi egentligen ville undersöka, eftersom de till viss till har ett annat regelverk. Samtliga respondenter arbetar på olika skolor, ett medvetet val då vi ansåg att detta kunde ge studien bredd.

Valet att intervjua åtta pedagoger berodde på den rådande tidsaspekten, alltför många intervjuer hade inneburit ett svårhanterligt arbetsmaterial där vi inte kunnat få någon givande helhetssyn och haft möjligheten att kunna se de detaljer som för samman eller skiljer respondenterna åt. Vi ville hellre fokusera på ett färre antal väl genomförda och givande intervjuer istället för ett stort antal intervjuer där vi inte hunnit bearbeta materialet på ett rättvist och givande sätt. (Trost, 2010)

4.5 Genomförande

I samband med att respondenterna blev tillfrågade om de ville delta i studien fick de ett brev (se bilaga I) där det i korta drag beskrevs vad intervjun skulle handla om, säkerställande av

respondentens anonymitet samt tidsåtgång under själva intervjun. Den intervjuguide (se bilaga II) (Kvale & Brinkmann, 2009) som vi under intervjun skulle komma att utgå från delgavs inte respondenterna i förväg då vi ansåg att informationen i det inledande brevet i stora drag visade och förberedde respondenten på vilka områden vi skulle komma att tala om. Vi ville heller inte styra intervjun eller respondenternas föreställningsvärld i någon riktning, därför gavs inte frågorna ut i förväg. (Trost, 2010) Intervjuerna genomfördes av oss båda där vi gjorde fyra intervjuer var. Vi ville att de intervjuade skulle känna sig trygga i den miljö som intervjun genomfördes i och att miljön skulle vara så ostörd som möjligt (Trost, a.a.). Därför valde vi att genomföra våra intervjuer på respektive respondents arbetsplats efter skoltid, där risken för störande moment, som till exempel ringande telefoner eller elever, var låg. Vårt val att intervju pedagogerna var för sig och inte i grupp föll sig naturligt då vi ville ha svar från pedagoger från olika skolor och därmed få en bredare bild av pedagogernas förväntan och syn på elevhälsan. Vid gruppintervjuer kan det också enligt Trost (a.a.) finnas en risk för att de mer tystlåtna inte kommer till tals och att de som har lättare för att tala lätt tar över. Detta ville vi undvika.

Intervjuerna inleddes med en *orientering* där vi som intervjuare definierade situationen, repeterade syftet med intervjun samt frågade respondenterna om de hade några frågor inför intervjun (Kvale & Brinkmann, 2009). Intervjuerna var semistrukturerade eftersom vi var intresserade av ett särskilt tema, och då vi använde oss av ett aktivt lyssnande och öppna frågor. Dessutom ställdes samma frågor till samtliga respondenter (Crotty, 1996 i Fejes & Thornberg 2009). Vi önskade hålla oss till en specifik ram, men att vi samtidigt skulle ha frihet att fördjupa frågorna genom att förtydliga och utveckla de svar som gavs, det vill säga probing (Fejes & Thornberg, a.a.). För att knyta ihop säcken avslutades intervjuerna med att respondenterna fick kommentera hur de upplevt intervjun. Intervjuerna bandades då vi ansåg att detta skulle ge oss en rik och nyanserad bild av respondenternas svar och en djupare förståelse för deras svar (Fejes & Thornberg, a.a.). Fejes och Thornberg (a.a.) menar att det är nödvändigt att spela in fenomenologiska intervjuer för att analysarbetet ska kunna ske på ett tillförlitligt sätt. Trost (2010) beskriver de fördelar som finns med att spela in en intervju eftersom intervjuaren efter transkriberingen ordagrant kan läsa vad som sagts. Man kan lyssna till tonfall och ordval hos respondenten samt lyssna på sig själv och lära sig vad som gjordes bra och mindre bra under intervjun. Under en intervju som spelas in kan intervjuaren också helt fokusera på sina frågor och de svar som respondenten ger. Detta kunde också hjälpa oss att fokusera på respondentens ansiktsuttryck, gester och andra sätt att förmedla sina svar.

Vi förde anteckningar i varsin loggbok efter varje intervju där vi kort skrev ner reaktioner och tankar vi upplevde efter intervjun för att lyckas behålla det i minnet när vi senare skulle börja med analysarbetet (Trost, a.a.). Därefter krävde transkribering mycket efterbearbetning (Rossman & Rallis, 2003), vi hade dock en förhoppning om att uppnå studiens syfte genom att lägga den tiden som transkribering och analysen av intervjuerna skulle innebära. Efter transkribering skickades det utskrivna materialet till respondenterna för godkännande. Detta för att säkerställa att vi uppfattat respondenten rätt, men också för att ge respondenterna möjligheten att lägga till ytterligare information som de ansåg hade missats under intervjun.

Studiens reliabilitet stärktes på detta vis eftersom respondenterna fick tillfälle att tänka över om de skulle besvara frågorna på samma sätt även efter en tid då intervjun ägt rum (Kvale & Brinkann, 2009). Det transkriberade materialet skickades tillsammans med de ljudupptagna filerna från intervjuerna till varandra för det fortsatta arbetet med analysen av dem.

4.6 Bearbetning

Det finns ingen universell metod för att beskriva en text eller kvalitativ intervju utan varje forskare får själv hitta ett arbetssätt som passar för att visa på resultatet så att det blir läsbart och förståeligt. (Patel & Davidsson, 2003) Att avsätta mycket tid för bearbetningen är viktigt och flera omarbetningar av sammanställningen kan behövas menar författarna vidare. Som Patel och Davidsson (a.a.) beskriver blev det för oss ett flertal bearbetningar av våra intervjuer. Den första bearbetningen av det insamlade materialet skedde i direkt anslutning till intervjuerna då materialet avlyssnades och transkriberades. Vi började med att noggrant läsa igenom de olika intervjuer vi sammanställt för att först få en helhetsbild av de olika pedagogernas svar, detta enligt Patel och Davidssons (a.a.) rekommendationer. Detta gjordes med pennan i handen för att vi skulle kunna skriva ner de första tankar som kom till oss utifrån pedagogernas svar. Efter detta moment läste vi olika delar av intervjuerna för att få en närmare förståelse för de svar pedagogerna gett på varje fråga.

Inledningsvis i vår resultatbeskrivning börjar vi med att ge en kort presentation av pedagogernas bakgrund, vilket även Patel och Davidsson (a.a.) förordar, här beskrivs hur många av pedagogerna som arbetar på en större respektive mindre skola, antal som arbetar på låg respektive mellan och högstadiet och så vidare. Därefter presenterar vi resultatet i löpande text med inslag av citat från pedagogerna. Patel och Davidsson (a.a.) menar att det är lämpligt att låta beskrivningen av resultatet utgå från de frågeställningar man haft. Då forskaren presenterar resultatet på detta sätt måste man göra sig fri från frågornas nummerordning och istället samla de resultat som ger svar på just den frågeställning man har. Vi väljer därför att presentera vårt resultat genom att sammanfatta frågorna under olika rubriker. Utifrån detta arbetssätt hamnar flera av intervjufrågorna och dess svar under samma rubrik. Patel och Davidsson (a.a.) beskriver att presentationen innebär att intervjusvaren presenteras i ord, tabeller eller figurer. Utifrån detta väljer vi att presentera vårt resultat i ord under olika rubriker samt göra några översiktliga figurer för att förtydliga bilden av resultatet. Efter resultatet skriver vi också vår analys som visar på de slutsatser vi drar. Slutsats innebär att man sammanfattar resultatet genom att beskriva det mest viktiga man fått fram i sin undersökning (Patel & Davidsson, a.a.) Vår redovisning av resultatet avslutas med en diskussion där vi kopplar samman vårt resultat med de teorier vi utgår från samt den tidigare forskning vi tagit del av. Här vänder och vrider vi, enligt Patel och Davidsson (a.a.), på de viktigaste resultaten och fundera på hur och varför resultatet blivit som det blivit. För att läsaren lättare ska kunna följa med i vår diskussion väljer vi att följa Patel och Davidssons (a.a.) råd att analysera och diskutera resultaten i samma ordning som i resultatbeskrivningen. Även Friberg (2006) menar att forskaren behöver ha läsaren i sina tankar då han eller hon

analyserar resultatet. Friberg (a.a.) skriver i sina anvisningar att som författare kan man sin studie utantill men att det som för skribenten är självklart kanske inte är självklart för den som läser. I vår avslutande diskussion ger vi förslag på fortsatt forskning inom området elevhälsan. Dessa vidare forskningsfrågor har uppkommit under forskningens gång och utifrån de resultat vi har fått fram. Då vi under hela undersökningen har antecknat tankar och frågor som kommit till oss så var det enklare för oss att bearbeta resultatet vi fått från våra pedagoger.

4.7 Studiens tillförlitlighet

Reliabilitet syftar till att se om ett tillvägagångssätt ger samma resultat med samma metod vid olika tillfällen (Kvale & Brinkmann, 2009). Den kan liknas vid en forskares förmåga att använda tillförlitliga mätinstrument av ett undersökningsområde (Stukat, 2005). En svaghet gällande reliabiliteten i denna studie rör det faktum att vi varit två intervjuare som med all säkerhet uppmärksammat och tolkat respondenterna på olika sätt och därmed också kommit fram till olika resultat. Vi har dock varit medvetna om detta och därför lyssnat på varandras bandande intervjuer för att utelämnat för breda tolkningar av materialet som möjligt. Detta har stärkt studiens reliabilitet precis som det faktum att respondenterna fick möjlighet att kontrollera det transkriberade materialet och göra eventuella tillägg och anteckningar över eventuella feltolkningar.

Kvale och Brinkmann (2009) menar att validiteten är något som genomsyrar hela forskningsprocessen, forskarna, begreppsbildning och vilka metoder som används för att uppnå studiens syfte samt att forskaren verkligen undersöker det som är tänkt att undersökas. Vid kvalitativa intervjuer strävar man, enligt Trost (2010), efter att få veta och komma åt det respondenten menar eller hur han/ hon uppfattar något som sägs eller händer. Vidare menar Trost (a.a.) att trovärdigheten vid kvalitativa intervjuer är ett problem då forskaren måste kunna visa att datainsamlingen är gjord på ett seriöst sätt och relevant för den aktuella problemformuleringen. Dessutom måste även analysarbetet genomföras på ett trovärdigt sätt. Stukat (2005) menar att validiteten kan fela då respondenterna inte vill delge sina brister, medvetet eller omedvetet. I de intervjuer vi genomfört kan vi enbart hoppas att respondenterna varit fullt ärliga i sina svar, samtidigt som vi är medvetna om att studiens validitet sänks om de inte varit fullt ärliga. För att ytterligare stärka validiteten har vi valt att använda oss av följdfrågor i vår intervju samt undvikit påstående-frågor och kommentarer som ”*jag förstår*” i enlighet med vad Trost (2010) rekommenderar.

Kvale och Brinkmann (2009) menar att generaliserbart är när resultaten från en situation kan överföras till en annan situation och där nå samma resultat. Även Stukat (2005) anser att ett resultat ska nå samma resultat i en annan situation för att kunna kallas generaliserbart. Vår intervjumetod samt det låga antalet respondenter har till följd att resultatet inte är generaliserbart, populationen är liten och det hade krävts en betydligt större och mer strukturerad studie för att få resultaten generaliserbara (Kvale & Brinkmann, 2009).

4.8 Etik

Inför intervjuerna ansåg vi det av yttersta vikt att informera respondenterna det allmänna syftet med undersökningen, hur den skulle vara upplagd och vilken roll respondenterna skulle ha i studien samt vilka eventuella fördelar respektive nackdelar det skulle kunna innebära att delta (Kvale & Brinkmann, 2009). Trost (2010) menar dock att man som forskare inte skall delge respondenterna fördelar och nackdelar med att delta i studien då detta skulle kunna missgynna intervjun. Vi ansåg dock, då urvalet grundade sig på personlig kännedom, att vi skulle kunde ta denna risk. Respondenterna blev vidare informerade om att de inte skulle komma att utsättas för otillbörlig insyn, varken privat eller i sina yrkesroller och att de i studien skulle aidentifieras för att omöjliggöra för utomstående att komma åt deras uppgifter, detta skedde helt i enlighet med vad *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* rekommenderar enligt kravet om individskydd och konfidentialitetskravet. Konsekvenserna om vi inte tagit upp denna aspekt hade kunnat innebära att respondenterna inte skulle känna sig trygga i att delta i studien och att syftet med intervjun inte skulle komma att uppnås. Respondenterna blev också i ett tidigt skede informerade om att deltagandet skedde på frivillig basis och att de hade möjlighet att tacka nej till att delta i studien, detta skedde med hänsyn till samtyckeskravet och respondenternas integritet men också enligt informationskravet i *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

5. RESULTAT OCH ANALYS

5.1 Pedagogernas bakgrund

Vi har intervjuat åtta pedagoger med olika bakgrund inom skolverksamheten. Fem av åtta pedagoger arbetar på större skolor och tre på mindre skolor. De arbetar i grundskolan på olika stadier, fyra pedagoger arbetar på högstadiet, två på mellanstadiet och två på lågstadiet. Pedagogernas arbetslivserfarenhet är mellan två och tjugofem år.

5.2 Elevhälsans professioner och uppdrag

5.2.1 Vem ingår i elevhälsan?

Pedagogernas beskrivningar av vem som sitter med i elevhälsan beskrivs här löpande och avslutas med en översiktlig figur. Fem av åtta pedagoger berättar att rektor eller biträdande rektor sitter med i elevhälsan, övriga nämner rektorn vid senare tillfälle och menar att denne troligtvis finns med i elevhälsan. Skolsköterskan nämns av alla pedagogerna. I sju av åtta svar finns en specialpedagog med i elevhälsan, den pedagog som inte nämner specialpedagogen säger att det finns en speciallärare med i elevhälsan på hennes skola. En av de sju pedagogerna berättar att det finns både en specialpedagog och en speciallärare och ytterligare en annan pedagog säger att hon är osäker men tror att både specialpedagog och speciallärare ingår. En tredje pedagog säger att det finns två specialpedagoger med i deras elevhälsa.

”På vår skola har vi två specialpedagoger, vi har skolsyster, skolläkare, kurator och jag tror även att studievägledaren ingår i vår elevhälsa. Sen kommer jag inte på någon mer, det är säkert fler men jag kommer inte på några fler. Jo, rektor sitter ju med på elevhälsomötena med.”

”Kurator, skolsköterska, rektor, syo och speciallärare. Någon specialpedagog har vi inte, det har jag inte tänkt på förut men eftersom du nu läser till specialpedagog kom jag att tänka på det.”

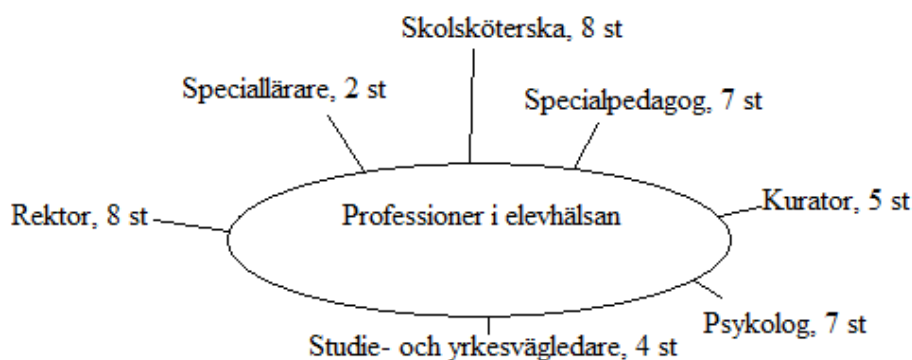
Fem av åtta pedagoger nämner att kurator finns med i elevhälsan och en av dessa pedagoger säger att det finns både en kurator och en psykolog. Fyra av åtta nämner att psykolog finns med och hos tre pedagoger framkommer det under intervjuens gång att det finns tillgång till skolpsykolog. Det framkommer dock inte om denne har en plats i elevhälsan eller kommer till skolan vid behov, eller kanske inte är särskilt tillgänglig så att pedagogen vet att han eller hon finns. Hos en pedagog nämns inte skolpsykologen alls.

”Kurator, skolpsykolog, skolsköterska, specialpedagog, rektor.”

”Specialpedagog, sjuksköterska, studie- och yrkesvägledare, speciallärare och psykolog.”

”Det är ju specialpedagog, psykolog, skolsköterskan och rektor sitter där och ja speciallärare. Vi har ingen kurator, vi har psykolog. Ja, det är de.”

Fyra av åtta pedagoger säger att det finns en studie- och yrkesvägledare med, en av pedagogerna benämner det som syo. I en pedagogs elevhälsa finns också skolläkaren med.

Figur1 Professioner i elevhälsan enligt pedagogerna

5.2.2 Elevhälsans uppdrag och pedagogernas förväntningar på den

Elevhälsans uppdrag är att stödja elever på olika sätt menar alla åtta pedagoger och de professioner som ska göra detta i elevhälsan är liknande i de flesta svar. Alla åtta pedagoger menar att elevhälsans uppdrag är att skapa förutsättningar för att eleverna ska nå målen och utvecklas samt att de elever som behöver extra stöd ska få detta. De talar också om elevernas hälsa, att de ska må bra och att detta även ingår i elevhälsans uppdrag. En av pedagogerna nämner att elevhälsans arbete ska ske i förebyggande syfte.

”Elevhälsans uppdrag är att se till att alla elever ska nå målen och att alla elever ska må bra på skolan och att de elever som inte uppfyller det på skolan ska få hjälp att göra det med hjälp av den expertis som finns i elevhälsan.”

”Jag tycker att elevhälsans uppdrag är att hjälpa eleverna, framförallt i förebyggande syfte. Se till att de har en grundläggande hälsa och att man återkopplar regelbundet. Det är naturligtvis så att de ska finnas till hands också när eleverna har ont eller har bekymmer, och elevhälsan måste då koppla till rätt person.”

Tre av pedagogerna nämner också att elevhälsan finns där för dem som pedagoger. De menar att de kan få stöttning i sitt arbete med eleverna på olika sätt, till exempel genom handledning, material och till viss del råd i sitt arbete. Två av pedagogerna vidgar elevhälsans arbete även till att de kanske finns till stöd för föräldrar då ett barn hamnat i svårigheter.

”Elevhälsan ska vara med och se till att alla elever ska nå målen och att alla elever ska må bra. De ska hjälpa de elever som hamnat snett och som behöver

komma på rätt köl igen med olika medel. Elevhälsan finns också som stöd för personalen på skolan och de kanske även stöttar föräldrar vars barn har hamnat i svåra situationer, jag är lite osäker på det där sista men det känns som att även det vore rimligt och att det borde ingå i uppdraget.”

”Genom samarbete med elever, föräldrar och pedagoger ska elevhälsan skapa ett klimat som främjar elevens utveckling.”

Figur 2 Elevhälsans uppdrag enligt pedagogerna

5.2.3 Analys av vilka professioner som ingår i elevhälsan samt elevhälsans uppdrag

Elevhälsans uppdrag beskrivs på liknande sätt av samtliga pedagoger. Anmärkningsvärt i resultatet är att pedagogerna visserligen är överens om några av rollerna i elevhälsan men att det skiljer sig åt kring några. Framförallt gäller denna otydlighet skillnaden mellan speciallärare och specialpedagog. Är det otydlighet från skolledningens sida att det inte är självklart för alla om det är specialläraren eller specialpedagogen som sitter med i elevhälsan? På frågan angående rektors delaktighet är alla från början överens om att rektor sitter med, men under intervjun framkommer det att det kanske är biträdande rektor som är med och inte rektor. Sitter båda med eller har huvudrektor möjligtvis delegerat ansvaret? Ett ansvar som denne enligt styrdokumentet inte kan eller får delegera. Svaret kring psykologens plats varierar också. Är det möjligtvis så att pedagogerna inte vet psykologens roll och plats i den lokala elevhälsan eller saknas det psykolog i dessa fall? Har elevhälsan varit otydlig med att informera personalen om att psykolog ingår? Eller är psykologens arbetsområde så stort att denne, på denna skola, är i det närmaste okänd? Kuratorn nämns av fem pedagoger. Kan det vara så att psykologens och kuratorns roll går in i varandra, att de har liknande arbetsuppgifter och att endast en av dem ingår i elevhälsan? Endast fyra pedagoger nämner studie- och yrkesvägledare. Är det möjligt att denna yrkesroll samt kurator och psykolog inte är lika representerade i skolornas elevhälsa då de inte nämns på samma sätt som övriga yrkesroller?

5.3 Tydlighet kring elevhälsans olika professioner och rektors delaktighet

Hälften av pedagogerna anser att de olika professionerna i elevhälsan är tydliga. De anser sig veta vem de ska vända sig till beroende på situation och att det finns strukturer kring vem som gör vad inom elevhälsan. Det framkommer från en av dessa pedagoger att elevhälsan ändå borde bli bättre på att informera om de olika uppdragen inom elevhälsan för nya pedagoger som börjar arbeta på skolan.

”Jag har inte upplevt att gränserna är flytande, upplever att det är ganska tydligt vem som ansvarar för vad. Men som ny lärare borde man fått mer information om de olika uppdragen inom elevhälsan.”

”Jaa, det har nog varit lite flytande förut. I dagsläget tycker jag nog att det är strukturerat, man vet vem man ska vända sig till för olika frågor. Nu har vi ju fått en specialpedagog till vår skola och då vet man ju att det är hon som är ansvarig för de kunskapsmässiga frågorna och ja, det är lättare då när man vet att de är på plats. Vi har fler personer på plats som har olika uppgifter och då är det lättare att veta vem man ska vända sig till.”

Tre av pedagogerna säger att det är flytande gränser och att de inte riktigt vet vem i elevhälsan som ansvarar för vad. De uttrycker att det borde vara tydligare och att elevhälsan borde informera vid exempelvis skolstart om sitt uppdrag och roller.

”Jag tycker inte gränserna är tydliga för då hade det varit lättare. Mer hade blivit gjort. Det är ju en sådan sak som man hade kunnat gå igenom vid uppstart till exempel, vem som gör vad. Nu är det väldigt flytande utåt sett i varje fall, det kanske inte är så egentligen men det är så jag upplever det.”

”Ja, det har ju varit väldigt flytande. Nu har vi ju de här rutinkorten som man ska följa men det är ändå inte så tydligt vem som gör vad. Vem som agerar utifrån... ja, det är ju de i elevhälsan som bestämmer vem som gör vad men det är nog inte så tydligt för mig.”

En av pedagogerna ger svaret att det säkert finns tydliga roller inom elevhälsan men att hon själv inte är säker på dem, förutom skolsköterskans roll och arbetsuppgifter.

Rektors eller biträdande rektors roll i elevhälsan beskrivs på liknande sätt hos alla de åtta pedagogerna, man menar att rektor tar beslut i olika situationer som är av mer allvarlig karaktär och nyckelordet i intervjuerna kring rektors roll är ”övergripande ansvar.” Samtliga tar upp att rektors roll är att ta de slutgiltiga besluten. De menar att det är rektor som är ledaren, som samordnar och som är chefen i teamet. De anser också att rektor är beslutsfattande vad gäller ekonomi, vid större gruppförändringar eller om det behövs skjutas till resurser. Två av lärarna tar upp att det är rektor som vid behov anmäler till socialförvaltningen.

”Rektorn bör ju vara spindeln i nätet för det här arbetet på skolan, ha överblick och han behöver naturligtvis veta mer än oss andra om vad som händer med barnen. Så han har ju naturligtvis en väldigt viktig roll. Han ska stötta och hjälpa sin personal genom elevhälsan, ge råd och söka hjälp själv för att kunna ge oss hjälp i sin tur.”

”Rektorn måste ju leda hela arbetet när elevhälsan träffas och delegera ut arbetet. De är kittet i det här arbetet.”

Hälften av lärarna tar upp vikten av rektors närvaro och delaktighet på skolan. De menar att rektorns närvaro på skolan är viktig för att kunna vara delaktiga i det vardagliga elevvårdsarbetet.

”Rektorn är ju inte så lätt att få tag på, han är sällan där, men det är klart, bokar man en tid så får man ju det. (...) Men har man ett problem där rektor behöver vara med, som stöld kanske eller något annat, är rektorn tillgänglig, ja, då vänder man sig dit och då är man alltid välkommen.”

”(...) men problemet är väl också att biträdande rektor har så många andra uppgifter också, de sitter i möten och har så mycket annat. 90 procent av de gånger jag ringer så svarar de inte, så det är ju en press uppifrån som de har, att hinna mycket.”

Under samtalen framkommer det att tre av pedagogerna är osäkra på hur stort ansvar rektor har i elevhälsans arbete. Två av dessa säger att de istället har mer kontakt med biträdande rektor och att det är denne som troligtvis sitter med i elevhälsan. Den tredje pedagogen menar att rektorn inte alltid är på skolan och att det är svårt att veta hur stor inblick rektorn har i elevhälsans arbete. Hur huvudrektors delaktighet ser ut i elevhälsan kan inte pedagogerna svara på, de vet inte.

”Just det ja, rektor är ju också med där. Leder arbetet, är väl den som har sista ordet. Men rektorn på vår skola är inte på plats så ofta så jag kan inte säga hur pass aktiv han är i elevhälsan.”

”Jag tror kanske att rektorn sitter med också men vet inte säkert. Men min biträdande är det jag ringer först.”

Vidare säger pedagogen:

”Det är henne jag skickar till i första hand för hon har huvudansvaret.”

En av lärarna tar upp särskilt upp rektors roll i elevhälsan. Hon menar att rektorn ska stötta och hjälpa sin personal genom elevhälsans arbete.

”Han ska stötta och hjälpa sin personal genom elevhälsan, ge råd och söka hjälp själv för att kunna ge oss hjälp i sin tur.”

Övriga professioner i elevhälsan beskrivs mer eller mindre av pedagogerna. Sju av åtta pedagoger nämner specialpedagogen och menar att dennes uppgift är att stötta elever och pedagoger i det pedagogiska arbetet och kunskapsmässigt. Den pedagog som inte har nämnt specialpedagog har istället beskrivit speciallärarens uppdrag på liknande sätt som övriga pedagoger beskrivit specialpedagogens. Den pedagog som har tillgång till både speciallärare och specialpedagog i sin elevhälsa tror att de båda har liknande arbetsuppgifter.

”Specialläraren jobbar mer direkt med eleverna än vad specialpedagogen gör, eller? Jo, jag tror att det är så. Men specialpedagogen på mitt jobb jobbar visserligen också med elever. Jag får hålla det öppet för jag kan inte riktigt svara där.”

”Specialpedagogen kanske hjälper om det är något inlärningsmässigt eller så runt en elev som man behöver hjälp med. Kanske någon utredning om läs- och skriv.”

Studie- och yrkesvägledare beskrivs av fyra pedagoger på samma sätt. De ansvarar för att eleverna ska få information om framtida gymnasieval, övriga har inte nämnt denna yrkesroll. Skolsköterskan beskrivs av alla pedagoger vara den som hjälper till att se över elevers hälsa om det finns behov av detta, hon hjälper till då någon elev har skadat sig och informerar om sjukdomar och liknande.

”Hälsokontroller, alvedon och den biten.”

De fem pedagoger som har nämnt kurator som en del av elevhälsans arbete beskriver att kuratorns roll är att möta elever i samtal kring sociala behov. En av pedagogerna anser att kuratorn behöver ha en uppsökande verksamhet på skolan.

”Kuratorn ska också ha en uppsökande verksamhet, de ska stryka runt i korridorer av majoriteten av sin tid. De ska synas och finnas i korridorerna och kanske till och med på lektionerna.”

”Kuratorn har samtal med eleverna om skola och privat, hon har hand om den sociala kontakten om det kan vara jobbigt med något där.”

Skolpsykologen som nämns sitta med i elevhälsan i fyra av åtta pedagogers svar samt beskrivs komma till skolan då och då för utredningar beskrivs sedan närmre endast av tre av pedagogerna. De säger att psykologen arbetar dels med utredningar av elever vid allvarliga problem och dels kan ha samtal med elever som mår psykiskt dåligt.

”Den här personen blir inkallad när det är riktigt allvarligt, när det behövs utredningar som ingen annan på skolan kan göra, intelligenstest och så. Ibland kan elever med riktigt svår situation bli ditkallade för samtal.”

5.3.1 Analys av tydlighet kring elevhälsans olika professioner och rektors delaktighet

Hur kommer det sig att tre av åtta pedagoger inte är säkra på om huvudrektorn ingår i elevhälsan, men samtidigt menar att denne har just det övergripande ansvaret? Flera av pedagogerna tar upp rektors frånvaro som ett problem. Rektorns närvaro är enligt pedagogerna viktig för att denne ska kunna delta i det vardagliga elevhälsovårdande arbetet. Rektor och skolsköterska beskrivs konkret av alla och vi förstår av detta att dessa yrkesroller är tydligt förankrade hos pedagogerna och att det möjligtvis kan vara lätt att förklara deras ansvar och uppgift då de rollerna upplevs som självklara. Även studie- och yrkesvägledare beskrivs på samma sätt av de fyra som nämner denna yrkesroll så även denna roll verkar vara tydlig för hälften av pedagogerna. Här är det högstadielärarna som nämner och förklarar denna yrkesroll då de har mest kontakt med denna profession. Övriga roller blandas dock ihop något och pedagogerna tycks till viss del ha svårt att skilja deras inbördes arbetsuppgifter åt. Specialpedagogen och specialläraren beskrivs ha samma uppgifter av alla pedagoger och de gör ingen större skillnad på deras uppdrag. Har de samma uppgifter eller är det ett otydligt förmedlande från elevhälsan om deras olika uppdrag? Även psykolog och kurator nämns av flera pedagoger ha liknande uppgifter, nämligen att möta elever för samtal kring psykiska och sociala problem. Ett fåtal av pedagogerna nämner att psykologen också har ansvar för att göra utredningar vid allvarliga problem med en elev. Då dessa två yrkesroller beskrivs på liknande sätt av flera pedagoger frågar vi oss hur tydliga deras yrkesroller är beskrivna på skolan?

5.4 Elevhälsans tillgänglighet

Tre av de åtta pedagogerna ser positivt på elevhälsans tillgänglighet. De uttrycker att från det att man som pedagog har lämnat in en anmälan till elevhälsan, om en elev man är orolig för på något sätt, så får man respons från någon av dess representanter. Pedagogerna upplever att de får stöd, råd, och förslag på hur man tillsammans ska gå vidare med elevärendet. De säger också att elevhälsan slussar elevärendet vidare om psykolog eller annan sakkunnig person behöver kopplas in.

”Jag flaggar för att något inte står rätt till, säger till någon i elevhälsan och de tar tag i problemet. Sedan brukar de underrätta mig vad som händer och vad som förväntas av mig i det aktuella fallet.”

En annan pedagog säger följande om elevhälsans tillgänglighet:

”Ja, tillgängligheten är bra. Det är den verkligen.”

Dessa pedagoger säger också att de själva behöver vara närvarande kring det som händer kring elevärendet. Pedagogerna och elevhälsan ska samarbeta för att få till en lösning och som pedagog lämnar man inte bara över ärendet utan frågar själv hur det går.

”Samarbetet har fungerat bra. Jag har alltid fått hjälp med elever som det varit problem kring så jag är ganska nöjd med samarbetet.”

”Sedan kan det ibland ta lite tid innan man får information i ärendet men det är säkert också jag som inte tar mitt fulla ansvar där och söker upp elevhälsan för att få besked i vad som hänt i ett ärende.”

Två av pedagogerna uttrycker att de inte är nöjda med elevhälsans tillgänglighet. De beskriver liksom de tre ovanstående pedagogerna att ärendegången är att lämna in en anmälan om det finns oro kring en elev. Den ena pedagogen tycker att hon får respons från elevhälsan men att problemet ofta bollas tillbaka till henne själv, ibland kan eleven exempelvis få hjälp av specialpedagogen men ofta får hon själv ta tag i problemet utifrån olika råd. Den andra pedagogen måste själva söka upp elevhälsan för att få veta vad som händer med ärendet.

”Ofta får man jaga dem för att få reda på vad som händer. Det känns som att det inte finns någon särskild ärendegång egentligen. Återkopplingen är bristfällig, helt klart. Det ska ju inte enbart vara upp till mig att jaga elevhälsan för att få reda på vad som hänt, de måste ju också ta ansvar och meddela vidare om vilka beslut som fattas.”

Tre av pedagogerna säger att elevhälsans tillgänglighet ser olika ut beroende på vem det är de behöver hjälp ifrån. En av pedagogerna säger att det är lättare att få tag på kurator, studie- och vägledare samt skolsköterska än på specialpedagogen.

”Skolsköterskan t.ex., hon har alltid rast när jag har rast och det blir det att vi pratar då om en elev kan komma (...). På så sätt är ju hon nära och man kan komma och prata.”

Två av pedagogerna tycker att specialpedagogen inte är så närvarande. Dels säger de att specialpedagogerna är osynliga, dels att de inte finns i närheten av deras klassrum och därför inte är tillgänglig men att de ändå kan skicka iväg eleverna till henne ibland.

”Våra specialpedagoger är väldigt osynliga, man ser dem väldigt sällan.”

”Specialpedagogen sitter ju i ett annat hus och är inte så nära, men där kan man ju ändå skicka iväg elever.”

Psykolog nämns också av flera pedagoger som en person som elevhälsan kontaktar vid behov, det är ingen man har kontakt med utan det är elevhälsan som kopplar vidare till psykologen vid behov. En pedagog säger att hon kan få samtala med och få råd av psykologen i hur hon ska vara mot en elev som har svårigheter. Skolsköterskans uppgifter och tillgänglighet är alla pedagoger nöjda med.

5.4.1 Analys av elevhälsans tillgänglighet

Vems är egentligen ansvaret då elevhälsan kopplats in kring en elev, är det den aktör i elevhälsan som har kontaktats eller pedagogens? Eftersom nästan samtliga pedagoger nämner att de lämnar in någon form av anmälan till någon av aktörerna i elevhälsan, kan man förstå att de förväntar sig någon form av respons som ett första steg eller ligger det i deras ansvar att

återkomma till elevhälsan efter en tid? Hur det kommer sig att några av pedagogerna arbetar uppsökande och några inte är också en intressant fråga. Tre pedagoger anser också att tillgängligheten till elevhälsan varierar beroende på vem det är de söker. Vissa representanter är mer synliga och närvarande än andra och dessa svar är intressanta att följa då det handlar om olika former av hur mycket tid de är på skolan men också om olika personligheter som de olika professionerna har på skolan. Psykologen till exempel, nämns som en person pedagogerna själva inte har kontakt med ofta, utan de kopplas in på elevhälsans begäran. En psykolog arbetar ofta på flera skolor vilket kan leda till att denne inte är särskilt tillgänglig. Tillgängligheten till skolsköterskan verkar dock vara bra för de flesta pedagoger trots att dennes tid i skolan också varierar mycket precis som psykologens. Skolsköterskan har ofta även hon flera skolor som arbetsplats. Ändå ser man dennes yrkesroll som mer tillgänglig och tydligare psykologens. Hur kommer detta sig? Beror det på att pedagogerna bättre vet vad skolsköterskans arbetsuppgifter består av till skillnad mot psykologens, eller beror det på att skolsköterskan ofta är där en viss dag och en viss tid, medan psykologen kommer vid behov. Speciallärare och specialpedagog nämns vara på plats i skolan av alla pedagoger och verkar ha sin fulla tjänstgöringstid på en och samma skola, ändå anser några av pedagogerna att specialläraren och specialpedagogen inte är tillräckligt tillgängliga och närvarande. Vad kan detta bero på frågar vi oss? Sitter de långt borta i en annan byggnad? Undviker de personalrummet? Är de nöjda med de elever som skickas till dem eller har de så mycket att göra att de inte hinner med fler?

5.5 Återkoppling

En majoritet av pedagogerna är negativt inställda till den återkoppling som sker mellan elevhälsa och pedagoger, de menar att återkopplingen skulle kunna ske fortare.

”Det blir ingen direkt återkoppling.”

”Det är olika. Oftast tycker jag att det tar för lång tid. Det är lite så att den som skriker högst för hjälp först. Man får nästan överdriva ibland för att få hjälp (...).”

Tre av pedagogerna är nöjda med den återkoppling som sker samt den tidsåtgång det tar innan återkopplingen kommer dem till känna.

”De har möte på torsdagar så veckan efter kopplar de tillbaka till mig, det är bra. Att de har läst på och så...”

”Jag blir informerad om de beslut som fattas av någon i elevvårdsteamet och det brukar ske ganska snabbt.”

Samtidigt ser en av pedagogerna förbättringsmöjligheter hos elevhälsan, då hon menar att även om återkopplingen sker snabbt skulle den ändå kunna ske något fortare.

När det gäller återkoppling mellan elevhälsa och pedagog är det flera av pedagogerna som talar om att de har ett eget ansvar att söka upp elevhälsan för att få kännedom i hur det går i ett ärende. De menar att det inte fungerar att vänta in svar från elevhälsan då detta skulle ta för lång tid. De menar också att deras inverkan och deras påtryckningar kan få ärendegången att gå något fortare.

”Det kan gå flera veckor utan att man får någon återkoppling och då får man ju ligga på själv och fråga hur det går.”

”Jag får ligga på och vara på alerten, påminna och fråga hur det har gått. Då kan ju återkopplingen ske ännu lite fortare. Jag upplever det så, att man måste vara lite på, man kan inte bara vänta och vänta heller på att de ska komma.”

Det visar sig också i svaren att det hos några av pedagogerna råder en osäkerhet kring hur återkopplingen skall ske, vem som ansvarar för att information kring en elev når de personer som behöver ha informationen.

”Jag får ligga på och fånga upp ofta, jag känner inte att jag vet hur återkopplingen ska se ut, ska den komma i mailform eller hur..., ja, det är lite otydligt det där.”

Fem av de intervjuade berättar om att det finns en tanke med att elevhälsan ska delta på bestämda möten, som exempelvis under arbetslagsträffar på bestämda dagar. Dessa möten ska enligt pedagogerna vara regelbundet återkommande under terminen men samtliga fem menar att det inte lyckats bli någon struktur med dessa möten. Mötena har inte blivit av då elevhälsan som helhet eller representanter därifrån inte kunnat närvara. Pedagogerna menar att detta kan bero på att man ännu inte fått in rutiner över dessa möten eller att elevvården inte prioriteras på arbetslagsmötena.

”Måndagar och torsdagar har vi arbetslagsmöte och på torsdagar är det meningen att vi ska börja vårt möte med elevfrågor. Man kan ta upp elever då och tipsa varandra, och så har det varit länge att vi ska göra men det har inte riktigt blivit så.”

Att träffas på regelbunden basis, som exempelvis under arbetslagsmöten, hade underlättat återkopplingen menar någon av pedagogerna.

”Att man träffas oftare.”

Vidare menar fem av pedagogerna att återkoppling mellan elevhälsan och lärare ofta sker på informell basis. Dessa spontana och informella möten kan exempelvis äga rum då man stöter på varandra under kafferasten i personalrummet, i korridoren eller att man snabbt avhandlar ett fall i arbetsrummet. Samtalen sköts lite vid sidan av och informellt vilket också innebär att det inte blir dokumenterat.

”Det blir många informella möten där vi pratar om elever.”

”Men sen sitter ju vi tillsammans i samma arbetsrum och jobbar så det blir ju många informella möten där vi pratar elever. (...) Vi har ju avsatt tid för elevärenden på arbetslagsmötet men det hinner vi ofta inte med, det är så mycket information som ska ut först sedan kanske man hinner med en elev för att det är en minut kvar.”

Det finns önskemål från de pedagoger som tagit upp situationen med de informella mötena att träffas på regelbunden basis eller under ordnade former för att där bättre kunna prata igenom det aktuella fallet och för att där kunna bestämma ny tid för återkoppling.

5.5.1 Analys av återkoppling

Resultaten kan tolkas på flera sätt. Elevhälsans arbetsuppgifter kan vara för många för att hinna med återkopplingen till pedagogerna, detta torde medföra att återkopplingen inte hinns med alls eller sker på ett bristfälligt sätt. Det kan också vara så att det finns oklarheter på de olika arbetsplatserna om vem som ska sköta återkopplingen. Det tycks finnas oklarheter om vems uppgift det är att sköta återkopplingen. Är det pedagogernas roll att sköta den uppsökande verksamheten för att få reda på hur det går i ett ärende eller som någon av de intervjuade sa, att skynda på processen med fallet? Eller är det elevhälsans uppgift att sköta återkopplingen? Och är det en drivande pedagogs påtryckningar som ska avgöra hur snabbt ett ärende i elevhälsan fortskrider?

Resultaten visar också att majoriteten av pedagogerna nämner de informella mötena som en mötesarena för återkoppling, något som flera av dem istället anser borde ske under ordnade former och inte vid hastiga möten som i exempelvis personalrummet. Flera av pedagogerna för fram önskemål om att ha regelbundna träffar med elevhälsan, något som också tycks vara ambitionen på flera av skolorna men där annat ofta kommer emellan vilket gör att dessa träffar aldrig lyckas komma till stånd. Vi ställer oss frågande till varför elevhälsofrågor och elevhälsans närvaro under bestämda träffar får ge vika för andra aktiviteter. Värderas inte elevhälsans arbete lika högt som exempelvis andra möten som elevhälsan kallas till eller går annan information som måste delges personalen före elevhälsofrågor? Eller är problemet att samla personer som arbetar på flera olika ställen till gemensamma träffar?

5.6Handledning, samtal

Fem av de intervjuade tar upp behovet av handledning och att denna gärna skulle utföras av någon person utifrån eller av person från elevhälsoteamet. Pedagogerna ser stora vinster med handledning då detta skulle kunna ge möjlighet för nya tankar att väckas, att se situationer från olika synvinklar, att utarbeta nya och mer givande strategier i det vardagliga arbetet samt att undvika att hamna i negativa spiraler. Någon menar att kafferasten i personalrummet inte är den bästa arenan för att prata av sig då personalen runt omkring dem inte alltid på ett professionellt sätt kan bidra med det som nämndes ovan om handledningens vinster.

”Då hade det varit skönt att få bubbla av sig.”

Det är dock inte samtliga fem som tidigare deltagit i handledning utan de har enbart hört talas om andra kollegor, på sin egen eller på andra skolor, som fått ta del av handledning men de menar att det hade varit en tillgång i deras arbete och i deras egen utveckling som pedagoger vilket hade kommit eleverna till gagn.

”Ibland kan det vara skönt att bara ha någon som lyssnar på en, så maken där hemma som inte alls är i branschen, slipper mitt tjat om skola hit och dit.”

En av de andra pedagogerna har stor erfarenhet av att få handledning från specialpedagoger på arbetsplatsen men upplever dock att handledningen inte ger honom så mycket som han hade önskat. Istället för enbart handledning hade han önskat att specialpedagogerna, som ansvarar för handledningen på skolan, också skulle finnas med i klassrummet där de tuffa situationerna uppstår. Detta för att få hjälp i de aktuella situationerna när de sker och då han som bäst behöver stöttning och hjälp. Han menar vidare att specialpedagogens roll som den handledande i elevhälsan måste innebära att de är mer ute på fältet, bland eleverna.

”Det blir väldigt teoretiskt men det blir inte praktiskt.”

Han fortsätter med att säga:

”Man måste vara i det.(...) Annars blir det på låtsas. (...)Varje sekund de kan vara med och iaktta kan vara till hjälp.”

Genomgående menar samtliga pedagoger att kommunikation är mycket viktigt för att samarbetet mellan elevhälsan och övriga pedagoger på skolan ska fungera. Detta framgår bland annat när pedagogerna menar att det är viktigt att elevhälsan bör vara mer synliga, att de som i tidigare kapitel nämnts ska närvara på olika möten och att de ska, arbeta mycket med att vara tillgängliga och arbeta bättre med återkoppling.

Några av pedagogerna nämner att de kan utbyta tankar och ha givande samtal med de olika yrkeskategorierna i elevhälsan.

”(...) man bollar med flera olika personer, men det kan ju vara att jag får hjälp av psykologen hur jag kan göra.”

Hon fortsätter med att säga:

”Då träffas vi ju igen och återkopplar till det vi pratat om. Kanske jag provat något och vi kan gå igenom om det lyckats och så vidare.”

På en av skolorna framgår det att skolan själv inte tillhandahåller någon slags handledning utan det är en tjänst som köps in av skolan.

”En del har ju också fått handledning, de som haft vissa mer problematiska klasser (...). Så de har haft handledning i grupp med rektor då som håller i det. Eller nja, inte rektor som håller i själva handledningen utan den tjänsten

beställer man utifrån, rektorn beställer den tjänsten. (...) Du måste verkligen ligga på för att få den hjälpen för det kostar ju pengar så det är inte som vanligt som sagt och jag har inte varit med om det.”

5.6.1 Analys av handledning och samtal

Tillgången till handledning tycks variera mycket från skola till skola. På någon skola måste handledningen köpas in som en tjänst utifrån vilket gör det mycket svårt att få handledning eftersom det blir en extra kostnad för skolan, på någon annan skola tycks det vara mycket lätt att få handledning då detta ingår i specialpedagogernas uppdrag. Några av pedagogerna ser fördelar med att söka hjälp hos de olika professionerna i elevhälsan beroende på vad fallet gäller och vilket stöd man som pedagog behöver ha för att på bästa sätt kunna hjälpa en elev. Någon nämner skolpsykologen medan någon annan menar att rektor och speciallärare kan vara till stor hjälp. Vi tolkar detta som att beroende på vilket stöd man som pedagog behöver, söker man sig till den person i elevhälsan som rimligtvis, utifrån den yrkeskompetens personen har, kan hjälpa till på bästa sätt. Detta medför att elevhälsan och de olika aktörerna däri bör vara tydliga med vem som ansvarar för vad.

6. RESULTATDISKUSSION

6.1 Elevhälsans uppdrag

Alla pedagoger beskriver elevhälsans uppdrag på liknande sätt i enlighet med skollagen (Utbildningsdepartementet, Skollagen, 2011, kap 2, § 25) och SOU (2000:19). Pedagogerna talar om att elevhälsan ska stötta eleverna och ge dem förutsättningar att nå målen i skolan samt hur de ska arbeta för att ge extra stöd åt de elever som behöver. Detta stämmer överens med SOU (a.a.) som beskriver att elevhälsans uppgift är att stödja lärandet i skolan och undanröja hinder som kan finnas för elevers lärande och utveckling. Vidare talar pedagogerna om att elevhälsan också har ansvar kring det hälsofrämjande arbetet på skolan, att elevernas fysiska och psykiska hälsa också är inkluderat i elevhälsans arbete. Även detta är elevhälsans uppdrag då det finns beskrivet att elevhälsan ska arbeta för att alla elever ska må bra, såväl fysiskt som psykiskt. (SOU 2000:19) Bilden av elevhälsans uppdrag verkar alltså vara förankrad hos alla pedagoger vilket visar att de olika skolorna har en viss tydlighet kring vad elevhälsan ska arbeta med.

6.2 Professioner som nämns ingå i elevhälsan

När det gäller vilka professioner som ingår i elevhälsan skiljer sig svaren dock något åt och här är pedagogerna mer osäkra. Den enda profession, tillsammans med rektor, som beskrivs ingå i elevhälsan av alla pedagoger är skolsköterskan, kring övriga professioner varierar svaren. Gustavsson (2009) menar att skolans personal måste vara medvetna om vilken personal som ingår i elevhälsan samt hur man som pedagog på ett enkelt sätt kan komma i kontakt med de olika professionerna. Denna studie visar att pedagogerna inte är helt säkra på de olika professionerna i elevhälsan vilket kan bidra till att de resurser som faktiskt finns där inte används till fullo, vilket också styrks av Gustavsson (a.a.).

Rektor har enligt Gustavsson (a.a.) det yttersta ansvaret för att elever i behov av särskilt stöd ska uppmärksammas och enligt skollagen (Utbildningsdepartementet, Skollagen, 2011 kap 3, § 8) ska rektor tillsammans med elevhälsans personal arbeta för att alla elever ska nå målen. Studien visar att tre av pedagogerna under intervjuens gång funderar på om det är biträdande rektor eller rektor som ingår i elevhälsan då det är denne de har kontakt med i elevärenden. Det kan möjligtvis vara så att rektor har delegerat ansvaret eller uppgifterna till biträdande rektor och lämnat över ansvaret för elevhälsan och att rektor, precis som Viggósson (1998, i Augustinsson & Brynolf, 2009) enligt Augustinsson och Brynolf (a.a.) hävdar, valt bort ledarskapet. Visserligen kan rektor delegera bort vissa delar av arbetet, men ansvaret går inte att delegera bort.

Pedagogerna ger en samlad bild av att specialpedagogen eller specialläraren ingår i elevhälsan, dock är några av pedagogerna osäkra på om båda har en plats eller endast en av dem. Enligt SOU (2000:19) är specialpedagogen den som ska ha en plats i elevhälsan men studien visar att detta inte verkar vara helt förankrat på alla skolorna. Detta kan bero på att

pedagogerna själva inte har kunskap om vilken profession som ingår i elevhälsan just på deras skola, kanske har skolorna här misslyckats när det gäller att förmedla vilka professioner som finns att tillgå i elevhälsan till sin personal.

Även skolpsykologen nämns av de flesta pedagoger, dock ger studien ingen samlad bild av att denna profession konsekvent ingår i elevhälsan. Då endast fyra pedagoger uttrycker att psykologen ingår i elevhälsan kan det bero på att psykologer i de övriga fallen har flera skolor som arbetsplats och kommer vid behov, detta kan i sin tur leda till att psykologen är okänd för pedagogerna. Backlund (2007) talar om att skolpsykologens tjänstgöringstid kan variera mycket beroende på skola och då kan det vara förståeligt att pedagogerna är osäkra på denna profession i elevhälsan. Då kurator endast nämns av fem pedagoger funderar vi på om kurator och psykologs roll ibland går i varandra, och att skolan endast har en av dessa representerad i elevhälsan.

Studie- och yrkesvägledare är också en profession som endast nämns av några pedagoger. Här är det de fyra högstadielärarna som av naturliga skäl nämner denna.

Möjligtvis behöver några av skolorna tydligare förankra hos pedagogerna vilka som ingår i elevhälsan så att pedagogerna vet, samt också informera om den tjänstgöringstid de olika aktörerna har. Detta för att pedagogerna ska uppleva att elevhälsan finns närvarande i deras vardag och är meningsfull för dem i deras arbete. Augustinsson och Brynolf (2009) talar om att aktörer i elevhälsan, pedagoger och även elever behöver uppleva att deras verklighet är meningsfull för att bli motiverade. Om elevhälsans uppdrag och professioner upplevs som tydlig och meningsfull för pedagogerna ökar troligtvis deras motivation, både kring sitt eget uppdrag men även kring det samarbete som kan bli mellan elevhälsan och pedagoger. Begreppet hanterbarhet inom teorin KASAM (Antonovsky, 1991, 2005) kan också kopplas till detta då det handlar om människans upplevelse av att ha stöd och resurser att vända sig till när något är jobbigt. Om människan har en hög känsla av hanterbarhet kan hon bottna i en känsla av att klara sig bra även om livet är orättvist menar Antonovsky (a.a.) Om pedagoger upplever att det finns en tydlighet kring elevhälsans uppdrag, om de är medvetna om vilka professioner som ingår där och till vem de ska vända sig för att få stöd vid ett elevärende, kan det leda till att pedagogerna blir tryggare med det stöd elevhälsan kan ge och troligtvis kan de också uppleva känslan av hanterbarhet.

6.3 Rektors delaktighet och beskrivning av professionernas uppdrag

6.3.1 Rektors delaktighet

Samtliga pedagoger tar på något sätt upp att det är rektor som har det övergripande ansvaret för elevhälsan. Tre av de tillfrågade nämner inte rektor som en av medlemmarna av elevhälsan utan funderar på om det kanske är den biträdande rektorn som istället sitter med där, hur kan detta tolkas? Viggósson (1998) menar enligt Augustinsson och Brynolf (2009) att pedagogerna vill ha en närvarande rektor som visar engagemang och som är mer engagerad i pedagogernas dagliga arbete. Flera av pedagogerna påtalade under intervjuerna att rektor inte

är närvarande på skolan i den mån som de bör vara för att vara insatta i det elevvårdande arbetet. Enligt komplexitetsteorin måste man vara närvarande som person för att kunna ha möjlighet att påverka (a.a.). Pedagogernas upplevelser av rektors frånvaro kan tolkas på flera sätt. Rektors frånvaro kan bero på att denna har stort förtroende för personalen och därmed väljer bort ett nära ledarskap. Maltén (2000) menar att man som ledare måste kunna balansera autonomi och samverkan, och med det som utgångspunkt kan vi se att rektor valt bort delar av elevhälsoarbetet och anser att pedagogerna klarar av autonomi i det arbetet. Men frånvaron kan också bero på att rektor har för stor arbetsbörda och därför inte hinner med att möta sin personal. Ahlberg (2001) tog även upp att det är av största vikt att såväl rektorer, lärare och specialpedagoger ser det dagliga arbetet för att kunna stödja de elever som är i behov av stöd. Med tanke på den osäkerhet som råder kring huruvida rektor är delaktig i elevhälsan eller inte samt rektors frånvaro på skolan undrar vi över rektors möjlighet att se det dagliga arbetet. Konsekvenserna av rektors frånvaro kan bli många, för såväl elever som personal. Augustinsson och Brynolf (2009) skriver om rektor och att denna har till uppgift att hjälpa medarbetare att se det främmande och problematiska som något utmanande och utvecklande. Genom att skapa strukturer för lärarna att hantera komplexitet på deras egna villkor utvecklas mening, engagemang och passion för verksamheten. Återigen kan detta kopplas till pedagogernas svar om de frånvarande rektorerna. Frånvaron försvårar möjligheten för rektorerna att vara med och påverka den dagliga verksamheten och utvecklingen. Ahlberg (2001) menar att det är av stor vikt att det finns en fungerande ledningsstruktur och samarbetsstruktur för att skolan ska kunna genomföra sitt uppdrag och att rektor har ett särskilt ansvar att elever i behov av stöd får stöd. Då rektor på respektive skola är mycket frånvarande ställer vi oss frågande till hur denna ska kunna bevaka pedagogers och elevers behov.

6.3.2 Beskrivning av professioners uppdrag i elevhälsan

Hälften av pedagogerna anser att de olika professionerna i elevhälsan är tydliga. Tre av pedagogerna menar att det är flytande gränser och att de inte riktigt vet vem i elevhälsan som ansvarar för vad. De vill att elevhälsan ska vara tydligare med sitt uppdrag och de roller som finns där. Detta stämmer överens med Hylanders (2009) beskrivning av att personal inom elevhälsan har en uppfattning om det specifika uppdraget men att det saknas en gemensam överensstämmelse mellan denna uppfattning och andras förväntningar på detta uppdrag. Varför är det då viktigt att klargöra för pedagogerna vad de olika rollerna inom elevhälsan innebär? Begreppet roll kan enligt Augustinsson och Brynolf (2009) delas upp i tre delar. Den första delen handlar om vad det innebär att ha ett visst yrke och vilka arbetsuppgifter som ingår här, t.ex. vad det konkret innebär att vara specialpedagog eller rektor. Den andra delen berör övrigas förväntningar på varandras roller och den sista delen handlar om den egna uppfattningen av den egna rollen. Troligtvis kan det vara så att elevhälsan och dess medlemmar är säkra på sina egna roller och vet vad som förväntas av dem, men kanske har de inte tydligt kommunicerat detta till övriga personalen. Möjligtvis kan deras roller då utifrån få förväntningar som kanske inte alls stämmer överens med den roll de faktiskt har. Studien ger ett varierat resultat då pedagogerna närmre ska beskriva de olika professionerna i elevhälsan,

några har självklara uppgifter medan andra går ihop i varandra. Några stämmer väl överens med den arbetsbeskrivning som finns för respektive uppdrag, andra inte.

Den profession som beskrivs tydligast av alla pedagoger förutom rektor är skolsköterskan. Pedagogernas samlade bild av dennes uppdrag stämmer väl överens med den beskrivning som Hylander (2011) talar om, nämligen att skolsköterskan ska identifiera och förebygga hälso- och sjukdomsproblem samt även ha hälsosamtal och göra hälsokontroller på eleverna. Då studie- och yrkesvägledarens profession endast nämns av de fyra högstadielärarna tolkar vi det som att det är de som har kontakt med denna yrkesroll som också beskriver den. Det kan också bero på att studie- och yrkesvägledaren inte måste ingå i elevhälsan enligt skollagen (2011, kap 2, § 5) då det är psykologiska, medicinska, psykosociala och specialpedagogiska insatser som ska finnas där. En förklaring är alltså att det inte finns någon studie- och yrkesvägledare i övriga pedagogers elevhälsa. Pedagogernas beskrivning av uppdraget är att studie- och yrkesvägledaren ansvarar för att eleverna ska få information om framtida gymnasieval vilket stämmer med den arbetsbeskrivning som ges för denna profession. (Skolverket.se, 2012-02-16)

Studien visar att det är två professioner som finns med i elevhälsan som blandas ihop av pedagogerna. Speciallärare och specialpedagog som nämns av sju pedagoger får liknande beskrivning av sitt uppdrag då pedagogerna ombeds beskriva dessa. Pedagogernas bild av dessa två uppdrag är att de ska arbeta med elever i behov av extra stöd, vilket stämmer med arbetsbeskrivningen för specialläraren, samt säger några att de som pedagoger även kan få stöd i sitt arbete. Resultatet visar att pedagogerna inte verkar vara medvetna om de två olika uppdrag som finns för dessa två professioner. Det kan tolkas som att speciallärare och specialpedagog har samma arbetsuppgift på skolorna eller är pedagogerna inte medvetna om vad dessa gör på skolan. Kanske kan det ha med otydlighet från elevhälsan att göra. Specialpedagogens handledande roll som beskrivs av Gustavsson (2009) nämns av några pedagoger då denna fråga ges, dock är inte det uppdraget med då de beskriver professionen. Inte heller läggs någon tonvikt vid specialpedagogens uppdrag att göra pedagogiska bedömningar av elever med särskilda svårigheter som också ingår. Då bilden av dessa båda uppdrag verkar vara densamma för pedagogerna kan det tolkas som att elevhälsan behöver vara mer tydlig. Det kan även tolkas så att speciallärare och specialpedagog faktiskt har samma uppgift och då undrar vi om rektor möjligtvis har missuppfattat de båda uppdragen eller kanske inte ens är medveten om dess olikheter. Då specialpedagogen enligt Hylander (2011) är en relativt ny aktör inom elevhälsan kanske även detta spelar roll för det resultat studien gett.

På liknande sätt visar studien att psykolog och kurator nämns ha liknande uppgifter, nämligen att möta elever för samtal kring psykiska och sociala problem. Då endast ett fåtal av pedagogerna nämner att psykologen också har ansvar för att göra utredningar undrar vi hur dessa två professioner presenterats på skolorna. Enligt Gustavsson (2009) har båda professionerna handledning, samtal och rådgivning i sitt uppdrag, dock riktar de sig mot olika målgrupper, kuratorn ansvarar för eleverna och psykologen har mer handledning gentemot

pedagoger i sitt arbete men denne träffar även elever för att avgöra om det finns misstänkta funktionsnedsättningar. En tolkning av resultatet kan vara att dessa två professioner inte är på plats i samma utsträckning som andra aktörer i elevhälsan då de ibland har fler arbetsplatser, och att det är därför pedagogerna inte riktigt vet. En annan tolkning kan vara att återigen handlar om brist på information från elevhälsan vad pedagogerna kan förvänta sig av respektive profession. Om inte skolan och skolledningen är tydliga med de olika uppdragen kan det kanske lätt blandas ihop om man inte själv tar reda på hur de olika arbetsuppgifterna faktiskt ser ut.

6.4 Elevhälsans tillgänglighet

Ahlberg (2001) menar att rektorer, lärare och specialpedagoger har ett gemensamt ansvar för att för att stödja elever i behov av stöd. Gustavsson (2009) menar att det på enkelt sätt måste gå att komma i kontakt med de olika medlemmarna i elevhälsan vilket går emot de resultat vi nått gällande elevhälsans tillgänglighet där många pedagoger menar att de är missnöjda med tillgängligheten. Vår tolkning av att några uppfattar att elevhälsans tillgänglighet är dålig är att de olika yrkeskategorierna i den har många arbetsuppgifter och därmed inte kan vara så synliga som lärarna verkar önska att de var. Dessutom kan vissa yrkeskategorier, som exempelvis skolsköterska och psykolog ofta har flera arbetsplatser och därmed kan de inte vara tillgängliga på samma sätt som en person som befinner sig på skolan hela tiden. Den dåliga tillgängligheten kan också bero på att pedagoger och elevhälsa ännu inte arbetat fram goda rutiner för ett fungerande samarbete.

Ahrenfelt (2008) menar att arbetsplatsen skall ses som en helhet, där helheten är större än delarna och att de egenskaper som uppstår i en grupp eller ett sammanhang är speglingar av den kontext som de ingår i. I flera av lärarnas svar framkommer det att skolornas organisation ses som olika delar som är isolerade från varandra vilket kan leda till att lärarna upplever att det inte fungerar fullt ut. Organisationens samtliga delar ska enligt Ahrenfelt (a.a.) inkluderas i helheten och åtgärdas så fort det inte fungerar. Detta kan bland annat ske genom att skapa mötesplatser för personalen där samarbete främjas och skolans verksamhet utvecklas, ett ansvar som hamnar på rektors bord. I resultatet har vi kunnat se att flera av pedagogerna tagit upp just mötesplatsen med tid för samtal som en viktig komponent för att det elevhälsofrämjande arbetet. Tydliga ramar och inarbetade rutiner ska enligt lärarna fungera väl för att elevhälsan ska nå ut till samtliga berörda och därmed öka tillgängligheten. Vi kan tolka lärarnas missnöje med tillgängligheten som en maktlöshet där de upplever att de inte kan bemästra eller påverka en situation, ett tillstånd mellan det ordande och oordnade, edge of chaos. Augustinsson och Brynolf (2009) menar att ett fullständigt ordnat system, såsom en del av lärarna tycks föredra, inte är ett fungerande system. Edge of chaos är enligt Augustinsson och Brynolf (a.a.) ett tillstånd där kreativitet och utveckling främjas och de menar vidare att ett visst mått av oordning behövs för att väcka personalens engagemang. Utifrån Augustinsson och Brynolfs (a.a.) tankar kring edge of chaos gör vi tolkningen att det är rektor och elevhälsa som medvetet låter en stor del av ansvaret ligga på den enskilda läraren för att denna ska utveckla sin egen kreativitet i det elevhälsofrämjande arbetet, något som dock inte verkar falla i god jord hos lärarna. De finns dock lärare som är nöjda med elevhälsans tillgänglighet, beror det på att elevhälsan på dessa skolor är mer tillgänglig än på de skolor där de missnöjda lärarna befinner sig, eller kan det vara så att de nöjda lärarna är bättre på att hantera edge of chaos?

6.5 Återkoppling

Studiens resultat visar att flera av pedagogerna upplever att elevhälsans återkoppling angående ett elevärende är bristfällig. Flera talar om att de själva får höra av sig om igen för att få svar, medan några pedagoger menar att återkoppling sker, men inte på det sätt som de hade önskat. Ofta blir det informella möten och samtal i förbifarten då man som pedagog möter en representant från elevhälsan. Vi ser detta som en svaghet och ställer oss frågande till hur dessa möten dokumenteras. Pedagogerna är missnöjda med detta arbetssätt och istället vill de träffas på möten under ordnade former för återkoppling. Augustinsson och Brynolf (2009) talar om att genom att samtala, reflektera och återkoppla söker och konstruerar människan en mening. Då pedagogernas oro över en elev har lett till att elevhälsan kopplats in är det viktigt att elevhälsan ser detta behov och möter pedagogen i samtal. Detta kan ske i arbetslaget men också i möten med elevhälsan. Vidare skriver författarna (a.a.) att regelbunden återkoppling och stöd genom samtal är av stor betydelse för pedagoger och att samtalet är en viktig uppgift för personal i skolans värld.

Även Ahlberg (2001) talar om att fungerande kommunikation mellan olika nivåer i skolans verksamhet har stor betydelse för skolans möjligheter att främja elevers lärande. Flera av pedagogerna menar att denna ambition finns på skolan, till exempel att någon representant från elevhälsan ska vara med på arbetslagsmötet med jämna mellanrum eller att elevärenden ska diskuteras varje vecka i arbetslaget. Det verkar dock som att denna viktiga del av arbetet tyvärr hamnar i skymundan. Annan information verkar gå före elevhälsofrågor och den korta tid som är över på arbetslagsmötet går till elevärenden menar flera av pedagogerna. Detta är intressant att notera då elevhälsa är något som skall genomsyra hela det dagliga arbetet i skolans värld. Gustavsson (2009) menar att elevhälsa berör alla i skolan. Borde då inte dessa samtal vara de första på arbetslagets agenda varje vecka? Backlund (2007) skriver att arbetslaget har en viktig roll i det elevhälsofrämjande arbetet men att det i liten utsträckning används för att diskutera och reflektera kring just dessa frågor. Backlund (a.a.) menar vidare att pedagogen har en låg grad av kontroll över elevärendet då det lämnats över till elevhälsan och detta stämmer överens med det studiens resultat visar. Pedagogerna i studien upplever att ärendet hänger i luften tills de själva får söka upp elevhälsan eller som i några fall får återkoppling efter ett tag. Detta gäller även till viss del de tre pedagoger som är relativt nöjda med elevhälsans återkoppling, de talar också om att de behöver kontakta elevhälsan för att ärendet ska gå vidare. Vi frågar oss om det verkligen är pedagogens uppgift att söka upp elevhälsan då de lämnat in ett elevärende. Är det inte elevhälsans uppgift att diskutera och delegera ärendet till rätt profession och sedan utse någon representant som kontakter pedagogen igen för att berätta vad som är på gång? Om det är så att det finns oklarheter inom elevhälsan om vem som har ansvaret blir resultatet som Hylander (2011) menar, att pedagogerna inte vet vad de kan förvänta sig av elevhälsan. Detta kan i sin tur leda till frustration, stress och en känsla av att inte ha kontroll över situationen. Om elevhälsan skulle bli bättre på att återkoppla skulle det kunna öka pedagogernas upplevelse av känslan av sammanhang (KASAM) (Antonosky, 1991, 2005). Vi tolkar resultatet som att elevhälsan

behöver ha någon form av struktur kring hur återkopplingen ska se ut samt följa detta för att pedagogerna ska känna sig trygga med elevhälsans arbete. Dock funderar vi på om det är så enkelt, skulle det bli så stor förändring om varje återkoppling kring en elev skedde i särskilda möten? Partanen (2007) menar att det i skolans värld pågår samtal hela tiden, i möten men också i korridoren, i fikarummet, i arbetsrummet och på konferenser. Överallt och hela tiden pågår samtal om lärande, hinder för lärande, om personalen och om eleverna. Samtalet är ”osynligt” menar författaren (a.a.) och kanske måste det också vara så. Augustinsson och Brynolf (2009) talar om edge of chaos, där de menar att ett tillstånd mellan det ordnade och det oordnade är ett tillstånd där lärande, kreativitet och utveckling främjas. Ett totalt ordnat system är ett dött system menar författarna (a.a.), där risken kan vara stor att personalens engagemang faktiskt försvinner. Ett visst mått av ickek kontroll och oordning behövs enligt Augustinsson och Brynolf (a.a.) för att personalens passion och engagemang kring de arbetsuppgifter de har ska väckas och utvecklas. Kanske pedagogerna också behöver vara delaktiga i elevhälsans arbete på så sätt att de måste kontakta den för att också uppleva att de är delaktiga i det som sker kring eleven. Vi tolkar resultatet som att pedagogerna anser att de spontana informella samtalen inte upplevs ha lika värde som de strukturerade mötena och att det då är samma sak som att det är oordnat. Det behöver kanske inte hållas möten för varje elev, kanske kan balansen mellan dessa former av återkoppling vara av godo.

En annan aspekt av återkoppling gäller sekretess. Ingen av pedagogerna har nämnt sekretessen som ett hinder för återkoppling. Vi är medvetna om att det kan vara svårt att upprätta ett regelrätt samarbete på grund av den sekretess som medlemmarna i elevhälsan lyder under enligt offentlighets- och sekretesslagen. Vi förutsätter att samtliga pedagoger är väl insatta i att elevhälsan lyder under sekretess och inte kan dela med sig av all information gällande eleverna, men vi vet av erfarenhet att pedagogerna har en önskan om bekräftelse att det aktuella fallet faktiskt tagits upp och är under bearbetning. Detta kan kopplas till teorin om ordning och oordning (Augustinsson & Brynolf, 2009). Att pedagogerna inte vet vad som händer med eleven är frustrerande för dem. Detta kan även kopplas till teorin om Thrownness (Augustinsson & Brynolf, a.a.) där man kastas in i situationer som inte kan förutses och inte kan kontrolleras men där man som pedagog inte kan låta bli att agera/handla. Osäkerhet kring fallet råder men genom en kort återkoppling, att elevhälsan arbetar med fallet, kan göra att pedagogen känner sig mer trygg.

6.6Handledning och samtal

Då en majoritet av pedagogerna önskar och ser vinster med handledning ser vi detta som en vilja från pedagogernas sida att utveckla sig själva i sin pedagogroll. Boethius och Ögren (2003) pekar på flera fördelar med att delta i handledning, bland annat att den stimulerar pedagogen i sitt arbete genom att dela erfarenheter med andra samt att man genom handledningen får möjlighet att se olika skeenden från olika infallsvinklar. Detta ser vi som ytterligare en möjlighet att skapa en känsla av sammanhang, KASAM (Antonovsky, 1991, 2005). Genom att delta i grupphandledning får pedagogen möjlighet till att ytterligare göra det som sker i hennes omgivning begripligt, hanterbart och meningsfullt, helt i enlighet med vad

KASAM-teorin syftar till. Flera av pedagogerna i intervjuerna tar upp vikten av kommunikation och samarbete mellan elevhälsan och övriga pedagoger men många är missnöjda med samarbetet och den kommunikation som sker. Ahlberg (2001) skriver om vikten av att pedagoger ska känna stöd från skolans ledning och kollegor för att öka förutsättningarna att möta alla elevers behov. Detta arbete skall ses som ett lagarbete där tid för kommunikation och samarbete måste ges för att möjliggöra dessa ökade förutsättningar. Vi anser att bristen på handledning och bristen på kommunikation kan få konsekvenser för eleverna och tror på tanken om att skapa forum för samtal och diskussion mellan elevhälsa och pedagoger för att det elevhälsofrämjande arbetet ska bli så bra som möjligt och vi tror vidare att handledning kan vara ett exempel på där dessa samtal och diskussioner kan äga rum.

I elevhälsan har specialpedagogen en viktig roll då det ofta är denna som bär ansvaret över handledningen (Gustavsson, 2009). Därför är det något bekymmersamt att som tidigare nämnts, flertalet av pedagogerna är osäkra på specialpedagogens roll i elevhälsan. Vi har tidigare nämnt att det kan finnas oklarheter kring specialpedagogen och speciallärarens olika arbetsbeskrivning (Hylander, 2011) och undrar hur specialpedagogens handledande roll kan stärkas då svaren med all tydlighet pekar på oklarheter i arbetsbeskrivningen.

En av pedagogerna som får handledning menar att den inte varit effektiv och att han hellre hade sett att specialpedagogen fanns tillgänglig ute på fältet, i de tuffa och utmanade klassrumssituationer som kan dyka upp under en dag. Detta är något som stämmer väl överrens med det Hylander (2011) fått fram i sin forskning där lärare uppger att de hellre vill ha konkret hjälp med eleverna istället för handledning. Augustinsson och Brynolf (2009) skriver om att möjligheter till meningsskapande bör ske genom att man får fundera över den kontext man befinner sig i och att responsen på bör ske direkt och i nära anslutning till det som sker. Pedagogens svar kan ses som en önskan om det Augustinsson och Brynolf (a.a.) skriver om, att responsen ska ske direkt och inte en vecka senare då de känslor som väcktes under situationen falnat. Samma pedagog tog också upp att specialpedagogen inte kan sitta isolerad i ett rum på skolan utan måste befinna sig i verksamheten för att kunna förstå den och för att kunna vara pedagogerna behjälplig i handledning. Något som vi, som blivande specialpedagoger också anser vara viktigt och som vi kommer att ta med oss i vår kommande yrkesutövning.

Att en av skolorna köper in handledning utifrån ser vi som något märkligt. Finns det inte specialpedagoger på skolan? Att köpa in denna tjänst är som pedagogen själv säger, väldigt dyrt och det förvånar oss att rektor väljer att lägga pengar på detta då kompetensen borde finnas inom skolans väggar. Samtidigt vet vi att många specialpedagoger har svårt att få legitimitet hos sina kollegor (Föreläsning, Brynolf, 2011-09-29)

Vi kan se likheter i en del av svaren, bland annat gällande handledning och återkoppling. Pedagogerna önskar att det genom handledningen finns möjlighet att träffas under ordnade former för att diskutera olika scenarier för att där blir rikare på erfarenheter och kunskap. När

det gäller återkopplingen finns det också önskemål om att detta ska ske under ordnade former, på bestämda datum. Överlag tycks det utifrån pedagogernas svar finnas önskemål om att just träffas på bestämda tidpunkter för att där diskutera viktiga frågor. Detta ser vi som en önskan om ökad styrning och kontroll, och att den grad av oordning som råder i teorin om edge of chaos (Augustinsson & Brynolf, 2009) inte uppskattas av pedagogerna.

7. SAMMANFATTNING

7.1 Sammanfattning

Det övergripande syftet med denna uppsats är att få en bild av några utvalda pedagogers syn och förväntningar på elevhälsans uppdrag och arbete. Studien vill undersöka pedagogernas erfarenheter kring elevhälsans uppdrag, tillgänglighet, återkoppling och samarbete kring de elevvårdande ärendena på skolan. Syftet är också att ta reda på hur pedagogerna ser på rektors roll, delaktighet och betydelse i det elevvårdande arbetet. Intresset för vår undersökning kommer av att vi som blivande specialpedagoger kommer att ha en plats i den lokala skolans elevhälsa och tillsammans med övriga professioner där arbeta med elevhälsovårdande frågor. Vi önskar därför få en medvetenhet om hur elevhälsan uppfattas av dem som arbetar nära den, nämligen pedagogerna som står eleverna allra närmast. Vi ställer oss inledningsvis fyra övergripande frågor som därefter följer som en röd tråd genom hela studien. Den första frågan handlar om hur skollagen presenterar elevhälsans uppdrag och arbetssätt samt hur pedagogerna ser på elevhälsans uppdrag. Vår andra fråga berör pedagogernas förväntan på elevhälsan då de söker stöd i ett elevärende. Den tredje frågan handlar om hur samarbetet fungerar och hur återkoppling kan se ut från elevhälsans sida. Den fjärde och sista frågan i vår problemformulering berör pedagogernas syn på rektors ansvar och delaktighet kring det elevvårdande arbetet på skolan.

Vår litteraturgenomgång består av olika delar som vi anser är av stor betydelse för elevhälsans arbete. Förutom att ge Skollagens beskrivning av elevhälsans uppdrag samt beskriva de olika professioner som ingår där belyser vi betydelsen av rektors roll i detta arbete. Vi tar också upp på vilket sätt handledning, reflektion, samtal och samarbete har betydelse för pedagogen och elevhälsan. Vidare i vår litteraturgenomgång ger vi också en bild av hur människan skapar mening i de olika situationer hon befinner sig i och hur detta kan påverka hennes arbete och situation.

Vår undersöknings utgångspunkt kommer från den fenomenografiska ansatsen som beskriver hur människan upplever något och på vilket sätt hon förstår samt beskriver världen utifrån sitt eget perspektiv. De teorier studien utgått från är KASAM, det sociokulturella perspektivet samt komplexitetsteorin. KASAM (Antonovsky, 1991, 2005) innebär att varje människa har ett behov av att tillhöra ett sammanhang samt uppleva meningsfullhet i det hon gör och erfar. Tre begrepp utgör grunden i denna teori och det är *begriplighet*, *hanterbarhet* och *meningsfullhet*. De olika begreppen visar på hur människan upplever det som händer och om det för henne är begripligt, vidare om hon förstår det som händer och om det går att sätta in i ett sammanhang. KASAM handlar också om hur människan upplever stödet som finns kring henne i en svårare situation och om det finns någon resurs att vända sig till och lita på. Vidare menar Antonovsky, (a.a.) som är teorins grundare, att KASAM handlar om människans förmåga att hitta en mening med livet samt på vilket sätt hon tar sig igenom och agerar i livets svårare situationer. Det sociokulturella perspektivet har samspel och interaktion mellan människor som sin utgångspunkt. (Ahlberg, 2001) Kommunikationens och språkets betydelse

är avgörande för att människan ska kunna förstå och samspela med sin omgivning, och dessa båda komponenter är länken mellan individen och omvärlden. (Asp-Onsjö, 2008) Komplexitetsteorin som Augustinsson och Brynolf (2009) talar om sammanfattas med att den utgår från tre delar, vilken roll och vilka uppgifter människor har, vilka relationer och kontakter de skapar samt kommunikation där människor konstruerar och upprätthåller mening i sin vardag. Elevhälsan kan kopplas till komplexitetsteorin då personalen har olika roller och uppgifter, där relationer skapas till övrig personal, elever och föräldrar samt där kommunikationen spelar stor roll för det hälsovårdande arbetet. Komplexitet är som störst mellan det regelbundna och oregelbundna då det är där organisationen har störst anpassningsförmåga. Detta är relevant i elevhälsans arbete då man i det hälsofrämjande arbetet tillsammans med pedagoger, elever och föräldrar utgår från de möjligheter man har att påverka gällande eleven. Dessa teorier har stark koppling till vår studie då vi undersöker pedagogers erfarenhet av en specifik sak, nämligen elevhälsan. Hur pedagogernas bild och förväntan på elevhälsan ser ut kommer just från deras erfarenhetsvärld och då är dessa teorier en bra utgångspunkt för studien.

För att genomföra studien gjordes djupintervjuer med åtta pedagoger på åtta grundskolor från olika stadier. Valet att ha åtta respondenter gjordes med tanke på det tidsram som fanns till hands. De teorier studien utgår från betonar människors känsla av sammanhang och meningsfullhet därför ansåg vi att intervjuer passade som undersökningsmetod då studiens syfte är att få fram pedagogers upplevelse av elevhälsan. Då djupintervjuer enligt Rossman och Rallis (2003) också ger en djupare förståelse av ett sammanhang genom att respondenter ger sin kunskap kring en frågeställning valdes denna metod istället för enkät där det hade varit svårt att ställa följdfrågor. Metoden observation var inte heller något alternativ då tidsaspekten var relativt kort dessutom ansåg vi att materialet med pedagogers reflektioner skulle ge en bra bild av pedagogers upplevelse och förväntningar. Som förberedelse inför intervjuerna gjordes två pilotstudier för att se hur frågorna uppfattades, hur lång tid intervjun skulle ta samt att vi som intervjuare skulle känna oss bekväma i situationen. Efter att ett brev (se bilaga I) med information kring syfte och sekretess skickats ut påbörjades intervjuerna som spelades in för att därefter transkriberas och bearbetas. Då vi varit två som intervjuat har vi varit medvetna om att studiens tillförlitlighet kan ifrågasättas då vi kanske lyssnat och tolkat respondenternas svar på olika sätt och därmed fått olika resultat. För att stärka studiens reliabilitet fick respondenterna läsa igenom det transkriberade materialet, dessutom har vi lyssnat av varandras intervjuer. Vi är också medvetna om att det låga antalet respondenter gör att resultatet inte är generaliserbart, för detta hade det krävts en större studie som krävt mer tid.

Studiens syfte anser vi har uppfyllts och vi har fått svar på de frågeställningar som legat till grund för undersökningen. De viktigaste resultaten studien gett kring första frågan om hur några pedagoger ser på elevhälsans uppdrag och arbetssätt är att pedagogerna har en samlad och tydlig bild av elevhälsans uppdrag. Däremot skiljer sig pedagogernas svar något åt då de ska nämna vilka professioner som ingår i elevhälsan. Här är pedagogerna inte helt lika i sina svar. Deras bild av respektive profession stämmer till stor del överens med skollagens (Utbildningsdepartementet, Skollagen, 2011) beskrivning, dock är det några professioner som

av pedagogerna beskrivs ha liknande arbetsuppgifter, såsom till exempel speciallärare och specialpedagog, kurator och psykolog. På frågan vilka förväntningar pedagogerna har på elevhälsan då de söker stöd för ett elevvårdande visar studien att pedagogerna önskar att de ska finnas till hands med stöttning gällande bland annat handledning, material och goda råd. Dessutom är de relativt klara över vilka arbetsuppgifter de olika professionerna som de tidigare nämnt har och önskar där få den hjälp som motsvarar de olika rollernas arbetsbeskrivning. Frågan om hur samarbetet mellan elevhälsan och pedagogerna ser ut samt hur återkoppling sker mellan dem visar att såväl samarbete och återkoppling kan förbättras. En del av pedagogerna menar att elevhälsans tillgänglighet är mindre bra och att detta påverkar samarbetet mellan dem, bland annat blir återkopplingen lidande. Vidare menar några att det finns oklarheter i vem som tar kontakt för återkoppling, pedagogerna eller elevhälsan? Pedagogerna får ofta söka upp elevhälsan för att få respons på hur det går i ett ärende. Gällande tillgängligheten säger flertalet av pedagogerna att elevhälsan ofta uteblir vid arbetslagsträffar, ofta på grund av att skolans organisation ännu inte fått struktur på att elevhälsan ska närvara. Ett önskemål är att elevhälsa och pedagoger ska träffas på regelbunden basis. Samarbetet kan alltså förbättras på de flesta skolorna, några av pedagogerna uppger dock att de är nöjda med samarbetet men kan ändå se utvecklingsmöjligheter för att ytterligare stärka samarbetet. Sista frågan handlar om hur pedagogerna beskriver rektorns roll och delaktighet i elevhälsan och hur ser de på rektors betydelse för det elevvårdande arbetet. Studien visar här att inte alla pedagogerna nämner rektor som delaktig i skolans elevhälsa, detta kan bero på att någon skola istället har den biträdande rektorn som representant i elevhälsan istället för rektor. I övrigt är alla pedagoger medvetna om det ansvar rektor har i elevhälsan. Däremot är de flesta pedagoger missnöjda med rektors närvaro på skolorna vilket kan ha stora konsekvenser i det elevvårdande arbetet.

7.2 Tillämpning

Då denna studie omfattar ett tämligen ringa antal respondenter vore det fel att påstå att den kommer att bidra nämnvärt inom det specialpedagogiska arbetsfältet. Vi upplever däremot att vi blivit rikare på kunskap kring elevhälsan, dess uppdrag och de förväntningar pedagoger har på den. Då en av oss i nuläget har en plats i skolans elevhälsa och den andra väntas få det inom kort, ser vi det som en av våra arbetsuppgifter som blivande specialpedagoger att sprida den kunskap vi tillskansat oss under denna period till våra kollegor på respektive skola. På så sätt hoppas vi, att det som ringar på vattnet, kan spridas tankar kring elevhälsa, dess arbetssätt, rektorns ansvar i den och samarbetet mellan elevhälsa och pedagoger i syfte att förbättra elevhälsans arbete.

7.3 Fortsatt forskning

Under den period vi arbetat med denna studie har vi fått svar på de inledande frågeställningarna samtidigt som det har väckts många tankar kring elevhälsa. Hylander (2011) menar att det saknas såväl svensk som utländsk forskning inom elevhälsoarbetet, bortsett från några doktorsavhandlingar. Även Backlund (2007) menar att det saknas

forskning inom området elevhälsa. Detta gör det relevant att forska vidare inom området. Några av de områden som vi finner intressanta att fördjupa oss vidare inom är att jämföra förväntningar på elevhälsan i kommunal skola och på friskolor. Den studien skulle i så fall till viss del likna den studie vi presenterat här men med tillägg av friskolor. Ett annat område som vore intressant att forska vidare på är män och kvinnors olika syn på vilket stöd de kan få hos elevhälsan eller om det finns någon skillnad mellan förväntningar på elevhälsan om lärarna arbetar på olika stadier. Ett annat forskningsområde skulle kunna röra elevers och föräldrars medvetenhet kring elevhälsan eller vilka direkta effekter det elevhälsofrämjande arbetet har på elever. Samtliga områden som nämnts ovan hade varit intressanta att fördjupa sig i och hade säkert kunnat bidra med stor kunskap, dels för oss själva, men även för kollegor på respektive skola.

REFERENSER

Ahlberg, Ann (2001). *Lärande och delaktighet*. Lund: Studentlitteratur.

Antonovsky, A (1991, 2005). *Hälsans mysterium* (Natur och kulturs psykologiklassiker). Stockholm: Natur och kultur.

Ahrenfelt, Bo (2008). *Förändring som tillstånd*. Lund: Studentlitteratur..

Asp, Onsjö, Lisa (2008). *Åtgärdsprogram i praktiken: att arbeta med elevdokumentation i skolan*. Lund: Studentlitteratur.

Augustinsson, Sören & Brynolf, Margrethe (2009). *Rektors ledarskap, komplexitet och förändring*. Lund: Studentlitteratur.

Backlund, Åsa (2007). *Elevvård i grundskolan: Resurser, organisation och praktik*. Rapport i socialt arbete nr 121.

Bell, Judith (2007). *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Bladini, Kerstin (2004). *Handledning som verktyg och rum för reflektion*. Karlstads Universitet, Institutionen för utbildningsverksamhet.

Boethius, Boalt, Siv & Ögren, Marie-Lousie (2003). *Grupphandledning – den lilla gruppen för lärande*. Smedjebacken: Mareld och Ericastiftelsen.

Bosson, Gunilla & Gerthsson-Nilsson, Åsa (2010). *Specialpedagogens yrkesroll – i relation till examensbeskrivningens intentioner*. Högskolan Kristianstad.

Bremberg, Sven (2004). *Elevhälsa – teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (2009). *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber.

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning
<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> 2011-03-21

Friberg, Febe (2006). *Dags för uppsats – Vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*. Danmark: Författarna och Studentlitteratur.

Föreläsning, Brynolf, Margrethe, 2011-09-29.

Gustavsson, H, Lars (2009). *Elevhälsa börjar i klassrummet*. Lund: Studentlitteratur.

Hylander, Ingrid (2011). *Elevhälsans professioner egna och andras föreställningar*. (FOG-rapport nr 70). Linköpings universitet.

Iwarsson, Petter (2007). *Samtal med barn och ungdomar*. Stockholm: Gothia förlag.

Juul, Jesper & Jensen, Helle (2009). *Relationskompetens i pedagogernas värld*. Stockholm: Liber.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lgr 11, Läroplan för grundskola, förskoleklass och fritidshem (2011)

Maltén, Arne (2000). *Det pedagogiska ledarskapet*. Lund: Studentlitteratur.

May, Tim (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Offentlighets - sekretesslagen, 2009:400 2012-02-24

Partanen, Petri (2007). *Från Vygotskij till lärande samtal*. Stockholm: Bonnier utbildning.

Patel, Runa & Davidsson, Bo (2003). *Forskningsmetodikens grunder, att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Persson, Sven & Rönnerman, Karin (2005). *Handledningens dilemman och möjligheter, erfarenheter från förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur.

Rossmann, Gretchen B & Rallis, Sharon F (2003). *Learning in the field: an introduction to qualitative research*. Thousand Oaks, Calif: Sage.

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2012, 12 april) personlig kommunikation.

Skolverket, 2006 <http://www.skolverket.se/lagar-och-regler/juridisk-vagledning/2.2460/rektors-utredningsansvar-for-elever-i-behov-av-sarskilt-stod-1.48939>
2012-04-03

Skolverket.se 2012-02-16.

SOU 2000:19, Statens offentliga utredningar *Från dubbla spår till elevhälsa – i en skola som främjar lust att lära, hälsa och utveckling*. Utbildningsdepartementet.

Stukat, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

SFS 2007:638, Svenska författningssamling, 2012-02-24.

Säljö, Roger (2000, 2005). *Lärande i praktiken, ett sociokulturellt perspektiv*. Sverige: Norstedts Akademiska förlag.

Trost, Jan (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

UMO – din ungdomsmottagning på nätet <http://www.umo.se/Att-ta-hjalp/Skolhalsovarden/>
2012-02-24.

Utbildningsdepartementet. *Skollag* (2010:800). Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Bilaga I

Januari 2012

Hej!

Vi är två studenter på specialpedagogiska programmet i Kristianstad. Nu, under år tre ingår det i utbildningen att skriva ett examensarbete. Vårt intresseområde berör ämnet elevvård, och vi vill där undersöka samarbetet mellan pedagoger och elevhälsan. Våra frågor kommer att behandla följande ämnesområden.

- Hur ser elevhälsans uppdrag ut enligt skollagen och hur ser några utvalda pedagoger på elevhälsans uppdrag och arbetssätt?
- Vilka förväntningar har pedagogerna på elevhälsan då de söker stöd för ett elevärende?
- Hur ser samarbetet mellan elevhälsan och pedagogerna ut? Hur sker återkoppling mellan dem?
- Hur beskriver pedagogerna rektors roll och delaktighet i elevhälsan? Hur ser de på rektors betydelse för det elevvårdande arbetet?

Intervjun tar cirka en timme och du kommer som respondent att vara oidentifierad i den blivande rapporten. Samtalet kommer att spelas in för att vi ska komma ha så stor behållning av samtalet som möjligt.

Några dagar efter intervjun kommer du att få den transkriberade intervjun för att godkänna om vi som intervjuat uppfattat dig rätt.

Har du några frågor inför intervjun är du välkommen att höra av dig.

Med vänliga hälsningar,

Elin Almvärn och Anna Grandén

elinalmvarn@hotmail.com

anna.granden@hotmail.com

Bilaga II

Intervjuguide

Syfte

Syftet med vår uppsats är att belysa lärares syn på den lokala elevhälsan tillhörande deras skola. Vi önskar få svar på hur lärares förväntningar på elevhälsans arbete ser ut för att vi ska bli medvetna om hur vi tillsammans med skolans pedagoger ska kunna arbeta mot det gemensamma målet elevvård.

Övergripande frågor för vår uppsats är följande:

- Hur ser elevhälsans uppdrag ut enligt skollagen och hur ser några utvalda pedagoger på elevhälsans uppdrag och arbetssätt?
- Vilka förväntningar har pedagogerna på elevhälsan då de söker stöd för ett elevärende?
- Hur ser samarbetet mellan elevhälsan och pedagogerna ut? Hur sker återkoppling mellan dem?
- Hur beskriver pedagogerna rektors roll och delaktighet i elevhälsan? Hur ser de på rektors betydelse för det elevvårdande arbetet?

Hur vill du beskriva elevhälsans uppdrag?

Vilka olika professioner ingår i skolans elevhälsa?

Vilka förväntningar har du på de yrkeskategorier som du nyss nämnde? (Vilka nämndes? Kurator, psykolog, specialpedagog, rektor och så vidare?) Vilken hjälp kan du få var?

Vilken roll anser du att rektorn har i det elevhälsovårdande arbetet?

Vilka riktlinjer eller information finns från skolledning angående elevhälsans uppdrag till exempel broschyrer, informationsfolders, information på hemsida, genomgång vid uppstart etcetera?

De gånger du varit i kontakt med elevhälsan, på vilket sätt har elevhälsan agerat? (Handledning, konkret hjälp med elever/i klassrummet)?

Beskriv hur samarbetet ser ut mellan elevhälsan och pedagoger.

Vilka är de viktigaste komponenterna för att samarbetet mellan elevhälsa och pedagoger ska fungera på ett bra sätt?

Beskriv ärendegången vid ett fall då du behöver hjälp från elevhälsan.

Hur önskar du att stödet från elevhälsan såg ut?

Upplever du att du får adekvat hjälp inom rimlig tid? Stöd till elev, dig som pedagog, annat?

Vad har du för uppgift i det elevvårdande arbetet? Beskriv.

Vilka riktlinjer finns för dig som pedagog i det elevvårdande dagliga arbetet?

Hur ser återkopplingen ut mellan dig som pedagog och elevhälsan vid ett elevärende?

Hur vill du att återkopplingen såg ut?

Hur ser du på elevhälsans tillgänglighet?

Vad innebär de olika yrkeskategorierna för dig, vilken hjälp kan du få av respektive profession?

Hur ser ansvarsområdena ut inom de olika yrkeskategorierna? Är gränserna flytande eller är det tydligt vem som ansvarar över vad?

Finns det någon central resursenhet och i så fall, vilken hjälp kan du få där?

I vilket forum förs diskussioner på regelbunden basis för elevvårdande arbete (elevhälsan, kafferasten, arbetslag)?